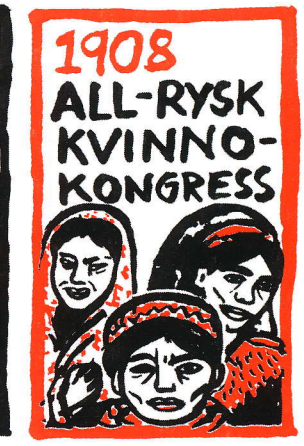
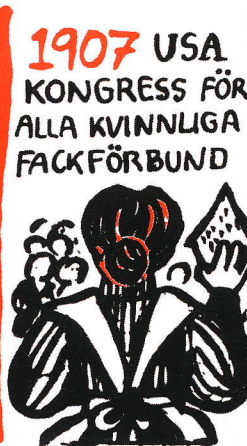

Vi Mänskor

56:e upplagan

Pris 40:--

Nr 1/2003

Ledaren

Jag sitter här i början av februari och är som vi alla djupt skakade av den krigshets som pågår. USA som ökar kraven på FN och som är fast besluten att ta makten i mellanöstern. Som mobiliserar hundratusen, tvåhundra tusen soldater förutom alla vapen. Diktatorn Saddam Hussein i Irak ska bort. Men vilka blir konsekvenserna av detta krig. Man säger inte att tiotusen, hundratusentals människor kommer att dödas, att landet kommer att förödas för miljoner människor. Grannländernas reaktioner!

Och våra politiska ledare Göran och Anna, även de borgerliga partierna, som tycker krig är OK, bara FN stöder det istället för att arbeta aktivt för fred. De vet att enligt alla internationella överenskommelser är förebyggande angrepp endast tillåtet om en stat är hotad och så är det inte. Men det känns bra att vara med i ett stort fredsivrande kollektiv, som mobiliserar för Freden och HÖRS och SYNS. Jag hoppas att demonstrationerna den 15 februari över hela världen har kunnat påverka makthavarna att gå samman för fred! Naivt eller hur!

I dagarna har UNIFEM publicerat en utredning "Kvinnor, Krig och Fred" av Elisabeth Rehn och Ellen Johnson Sirleaf. Författarna konstaterar att "vårt syfte är att visa på kvinnors osynlighet – som offer, som överlevande och som fredsstiftare och ledare." De vill bl.a. tydliggöra att kvinnor och barn blir utsatta för annat våld än män.

Och här hemma!

Jag läser i tidningen om en långtidsstudie "Kvinnors arbete och hälsa", som bedrivits vid Karolinska Institutet, där det visat sig att äldre kvinnor mår sämre än för 10 år sedan, arbetsstressen och arbetsbelastningen är högre, många känner sig trötta och har värk. Och en hel del av kvinnorna i övergångsåldern är i riskzonen att bli utbrända. – Det känns bra att få det bekräftat det vi alla är medvetna om och som är så synligt i form av ökat antal långtidssjukskrivningar och ett ökat (miss)bruk av utskrivning av ångestdämpande och antidepressiva mediciner, som ökat mest bland kvinnor, tror jag att jag sett uppgift om. Det kan vara en nödvändig åtgärd men också I STÄLLET FÖR en nödvändig förändring av en besvärlig livs-/arbetssituation.

Med andra ord det är friskt att må dåligt i en sjuk situation!

Vi måste tillsammans fortsätta kampen för förändringar så att vi kan återvinna vår fysiska och psykiska hälsa, inte minst genom att stärka vår SJÄLVRESPEKT och SOLIDARITET.

Vi kvinnor kan tillsammans!

Majlis Fridén □

Samtal med min son

Detta land
är inte för oss, min son
det är torrt

Säg inte nu
"Men pappa,
det är ju grönt överallt!"
och se förvånat på mig

Visst!
Visst är det grönt överallt
Men jag menade inte så

Å?
Hur ska jag förklara
Se nu!
Om vi också vore ett träd
eller ett frö under jorden
så skulle vi vakna
redan vid första regndropparna

Sedan
när molnen kramats ur
och den gula solen
såg på oss
så skulle vi slå ut
våra blad och blommor
precis som vi ville
"Men pappa

Vi är ju inte träd"
säger du
Nej, inte är vi det
Det är någonting annat
som ger människan näring
Låter henne gro
Låter henne blomma ut
Ger åter liv åt den
som höll på att slockna

Att kunna glädjas åt
gemensamt
något som är vackert
Att kunna vredgas på någon
som är så elak
Att gemensamt kunna skapa
någonting som vi saknar, förstår du
och att kunna dela det vi har

Sebüktay Kaan juli 1987

Vi Mänskor

Nummer 1-2003

Årgång 56

Redaktionens adress:

Vi Mänskor

Linnégatan 21 B

413 04 Göteborg

Tel/fax: 031/14 40 28

e-post: info@svenskakvinnor.nu

Ansvarig utgivare:

Evy Hagman

Layout:

Leila Holmgren/Torsten Sandgren

Omslagsfoto:

8:e mars historia

Prenumeration:

4 nr/år 150 kr

Postgiro: 90 24-1

Skriv till oss!

Vi välkomnar alla bidrag, men kan tyvärr inte betala några arvoden.

Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera och korta ned insänt materia.

Nästa nummer utkommer:

I juni 2003 – Handlar om bl.a.

kvinnors ekonomi

Manusstopp:

23 maj

Tryckeri:

Duvbo Tryckeri AB, Sundbyberg

Omslagensbilden är från

"Vi mänskor" nr 1/1993.

Innehåll

KVINNOKAMP

Trafficking	4
Kurdisk kvinnokamp i Sverige och världen	5
Tillväxt – Ditt namn är girighet	6
Kvinnor för ett annat Europa	7
Kvinnoöden.....	8
Här bor jag	8
Babeuffe ligger i Europa	9
Notiser	9

MAKTEN ÖVER MATEN

<i>Kåseri</i> : Ta makten över maten	10
Rättvis handel	11
Mat med omtanke – för miljön och världen	12
Insänt	13
Notiser	13
Meningen med maten	14

KRIG ELLER FRED

Globaliseringen och USA:s militära världsherravälde	16
Kvinnomarsch för fred i Israel och Palestina	18
Lätta vapen – stor problem	19
Vilken människotyp kan hindra världen att drunkna i blod?	20
Den farliga rädslan	23
Öppet brev till statsminister Göran Persson	24
Bokrecensioner	25
Kurdisk röst i Sverige	27
<i>Vuxensaga</i> : Män som slår följe med alver	28

SKV-NYTT

Internationella kvinnodagen 8 mars	30
Hyr en vecka i Gesunda	30
Presentation Dea-föreningen	31
Möte med jämställdhetsrådet	32
Rapport från EU-mötet i Köpenhamn	32
Världskvinnomarschen 2000.....	32
Diktsamling, Siri Aldrin	33
Medlemskalendariet för SKV	34
Makten över maten	35

Trafficking

– **Varför finns ingen svensk representant i panelen som har en kritisk inställning till den svenska sexköpslagen? frågar en av deltagarna på en heldagskonferens arrangerad av De Gröna i EU-parlamentet i Bryssel.**

– Vi har frågat flera svenska frivilligorganisationer, men ingen vågar komma hit och uttala sig kritiskt, för då får de sina bidrag indragna, blir svaret.

Självklart gick jag "i taket" och krävde omedelbart att få reda på vilka dessa organisationer skulle vara. Inte för att jag är patriot i storformat, men skulle arrangörerna ha rätt skulle det innebära att fri åsiktsbildning i fosterlandet vore ett minne blott, vilket inte riktigt kändes med sanningen överensstämmande.

Det visade sig sedan att detta påstående var helt taget ur luften, men det är ett litet smakprov på hur upphettat debattklimatet är då prostitutionsfrågan ska diskuteras utifrån olika perspektiv. De som tar upp den svenska modellens lagstiftning som ett alternativ till liberalisering/reglering (läs bordellverksamhet) försöker man oftast avfärda såsom varande sippa moralister, helt a-sexuella och med en manshatande förbudsmentalitet som inte nog kan föraktas.

Frågan om "trafficking" kom upp på EU:s bord efter en konferens i Wien 1996. Denna konferens initierades av den dåvarande svenska kommissionären Anita Gradin, ansvarig för inrikes och rättsliga frågor. För att nå samstämmighet, s k konsensus, och dessutom ha en rättslig grund (EU måste hålla sig inom fördragen) kom det så att handla om människohandel i största allmänhet och polis/tullsamarbete i synnerhet. **I dag finns en gemensam ramlagstiftning inom EU kring detta och ett annat nästan färdigbehandlat förslag om hur offer för människohandel ska hanteras.** Det ligger för närvarande och skvalpar i medlemsländerna för slutbehandling i ministerrådet.

Här finns flera problem, som jag ser det. När man varit "pragmatisk" vad gäller den

första ramlagen, har man undvikit att ta upp sexindustrin och därmed prostitutionsfrågan. Man har blandat ihop illegal invandring, tillfällig svart arbetskraft och handel med människor för sexuell exploatering. Hårt draget skulle man kunna säga att man jämställer flyktinggömmande nunnor med hallickar av grövsta sort!

Man har inte tagit hänsyn till att **ca 90% av de, uppskattningsvis 500 000 personer som årligen smugglas in i EU-länderna, hamnar i just sexindustrin.** Medlemsländernas lagstiftning kring prostitution är helt olika och debatten oftast mycket animerad. Både i och mellan länderna.

Någon harmonisering på EU-nivå är inte i sikte – tack och lov. Här gäller det att hålla sig till nationell nivå. Låt mig ge ett exempel: I Nederländerna är det lokala myndigheter som utfärdar tillstånd att bedriva bordellverksamhet, alternativt verka som "egenföretagare" i skyltfönster-prostitution. Du registreras och betalar skatt, omfattas av socialförsäkringssystem etc. Gatuprostitution är förbjuden. Två prostituerade från vardera Polen och Rumänien ville registrera sig i Nederländerna. De fick avslag. Frågan gick vidare till EG-domstolen som dömde till kvinnornas "fördel". Genom associationsavtal med EU får företagare från dessa länder etablera sig och då Nederländerna ser på prostitution som ett av de "fria yrkena" av samma typ teater/kulturarbetare, ansåg domstolen att Nederländerna gjort fel som nekat kvinnornas tillstånd.

I debatten kring världens, troligtvis första skådade feministiska lagstiftning, kvinnofridslagen finns många myter. Många tror att vi kriminaliserat hela hanteringen och betraktar oss repressiva. **När det går upp för en del att vi kriminaliserat kunden uppstår en annan märklig debatt. Många anser att vi därmed accepterar sex-turism,** att vi med vett och vilja anser att svenska män ska resa till våra grannländer och bete sig som bestialiska vild-kaniner där, att vi lämpar över vårt problem på andra. Faktum är att det skulle underlätta om andra länder faktiskt införde lagar liknande den svenska. Men det vi gjort är up-

penbarligen något oerhört. Vi har visualiserat den tidigare dolda parten i prostitution: Mannen och därmed ifrågasatt en traditionell, manlig "rättighet".

Det tror f-n att en del blir upprörda...

Förslaget till brottsofferhantering är inte heller bra. Där vill man ge offren möjlighet att få kortare uppehållstillstånd under tiden de vittnar mot "smugglarna", därefter utvisas de med största sannolikhet. Vill de inte vittna så utvisas de direkt. Man blandar således ihop brott mot staten och brott mot enskild. Parlamentsmajoriteten ansåg också att "vittnena" ska kunna användas som lockfåglar i utredningsarbetet, vilket jag anser vara helt förkastligt. Ingen kan heller garantera vittnets säkerhet vid återkomsten till ursprungslandet.

Nu handlar det ju inte bara om vad som sker på s k EU-nivå. Frågan om sexuell exploatering, sexindustrin och handeln med människor som varor är i allra högsta grad ett globalt problem. **FN-rapporter talar om 4 miljoner individer som transporterats runt och in i denna business årligen. Hälften av dessa lär vara, främst flickor, mellan 5 och 15 år gamla.**

FNs kvinnokonvention (CEDAW) uppmanar varje signitärstat att arbeta aktivt mot prostitution. Artikel 6 är där glasklar. FN:s Palermo-protokoll kriminaliserar hela kedjan, vilket faktiskt omfattar även kunden. Döm om min förskräckelse då jag nyligen fick höra att FN:s organ ILO i januari i år haft ett möte med representanter från "prostitutionslobbyn". Det arbetas aktivt på att få in skrivningar i internationella konventionstexter där prostitution skall betraktas som ett yrke. Denna lobbyism har hittills varit mycket framgångsrik. Jag har de senaste åren knappt sett ett enda dokument framtaget där inte distinktionen frivillig kontra påtvingad prostitution finns inskrivet. Detta är ytterst olyckligt. Vi måste med gemensamma krafter se till att inte yrkesdefinitionen blir en realitet.

Vi kan inte heller på hemmaplan luta oss tillbaka och pusta ut. Kvinnofridslagen är utmärkt, men den måste absolut kompletteras med andra aktiva åtgärder. En social narkotikabehandling värd namnet, utbild-

Fortsättning på sid 29

Kurdisk kvinnokamp i Sverige och världen

Sedan 17 år tillbaka har Amineh varit en mycket aktiv person inom partiet. Amineh har under hela sitt liv kämpat för mänskliga rättigheter, men framförallt för jämställdheten.

Sedan hon kom till Sverige för drygt 10 år sedan har hon fortsatt sin kamp för samma vänster linje inom både "Khomala" och Vänsterpartiet.

Redan i början av sin vistelse i det svenska samhället började Amineh inse, att patriarkatet är universellt och det existerar överallt. Att det i det moderna Sverige sker samma förtryck av kvinnor på ett systematiskt sätt, som av kvinnor i tex. Mellanöstern. Där är det den tusenåriga kulturen med patriarkatet i spetsen och regionens / islams grymma syn på kvinnor, deras sexualitet och människovärde, som har varit det centrala för bl.a. den feministiska kampen. I den moderna västvärlden är kvinnor också underordnade männen. Det är också samma patriarkaliska struktur det handlar om, där finns bara en gradskillnad.

KVINNORS NYA MAKT

När det gäller kvinnor med en annan bakgrund än den svenska, så är situationen mycket annorlunda. Trots att kvinnors maktresurser ökar i och med migrationen, kan de flesta kvinnor med utländska bakgrund samtidigt bli tredubbelt förtryckta. På grund av sitt kön, sin etniska tillhörighet, och sin klasstillhörighet. Detta har flera undersökningar visat. I Amineh:s c-uppsats som hon skrev vårterminen

2002, "Jämställdhet utifrån fyra kurdiska flickors perspektiv" blev resultatet likartat. Ett flertal invandrade kvinnor i Sverige

utifrån "hedersbegreppet". De som hittills har diskuterats kvinnors situation i det nya landet, har fört denna diskussion utifrån

Amineh är en kvinnoaktivist från Iran. Hon är född i den kurdiska delen av Iran. Vid 14 års ålder blev hon förföljd av den iranska regimen och blev tvungen att fly landet. Orsaken till förföljelsen var att hon var aktiv inom det Iranska Kommunistiska Partiet "Khomala". Hon har här i Sverige, utbildat sig till socionom och hon är aktiv medlem inom vänsterpartiet.

lever fortfarande under de normer och förutsättningar som de hade i hemlandet. I många fall kännbart värre då kvinnors maktresurser förväntas öka i det moderna landet. Samtidigt minskar makten i motsvarande grad hos männen, vilka dock fortfarande ser sig som familjens överhuvud. Detta förhållande har blivit mer legitimt att föra på tal i och med att diskussionen förs i det svenska samhället om en ökande kvinno makt framförallt i samband med "Fadima och Pela" tragedin.

Detta problem har diskuterats utifrån många olika aspekter och framför allt

deras ideologiska perspektiv, kulturbakgrund, religion och klass tillhörighet.

Vi, några aktiva och engagerade kvinnor började för två år sedan, med att starta upp ett radio program som heter "Kvinnoröst på kurdiska". Vårt mål, var och är att förmedla kunskap och information till kvinnor och unga flickor. Information om såväl deras rättigheter som skyldigheter vad gäller det svenska samhället och den egna familjen. Vi försöker nå dessa kvinnor och flickor genom att hålla möten och seminarium i många olika ämnen för dem. Men framfört allt via vårt radioprogram som har funnits sedan juni 2000. Vi sänder varje söndagar mellan klockan 16.00 till 18.00 i radio Sydvest, frekvens FM 88,9.

KVINNORS PROBLEM

Vi vill uppmärksamma kvinnors problem i samhället, hur de ska gå till väga för att lösa dessa problem. Vi försöker ge dessa kvinnor kunskaper om hur de kan sköta sin hälsa. Vårt syfte är att kunna ena dessa kvinnor, så att de inte känner sig ensamma. En viktig del av vår programtid är diskussionerna med våra lyssnare. Vi diskuterar de regler och lagar som finns i det svenska samhället, vilka rättigheter och skyldigheter alla har, hur vi kan samarbeta samt delta aktivt i samhället för att bekämpa patriarkatet och den segregation som nu är rådande.

Amineh besökte, med risk för att bli gripen och fängslad, åter Irak hösten 2002.

Aktiva kvinnokmpar i Solemani. De driver en kvinnojour för unga utstötta kvinnor.

Fortsättning på sid 29

TILLVÄXT - DITT NAMN ÄR GIRIGHET

Breda sängar är bra. Då slipper man välja. Man får plats med både böcker, tidningar, glasögon, kaksmulor, älskare och extrafilt. Bland böckerna ligger *Socialism for a sceptical age*. Den kom ut 1994 på Polity Press. Boken är skriven av Ralph Miliband. Han undervisade i många år på London School of Economics. Han lever inte längre.

I bokens inledningskapitel ("The case against capitalism") anför tre argument mot kapitalismen. Först och främst systemets grundläggande omänsklighet, som enligt Milliband visserligen kan mildras men inte utrotas. Till det krävs ett samhällssystem, som drivs av en helt annan dynamik än kapitalismen. Millibands andra argumentet mot kapitalismen är att dess ekonomi grundas på privat ägande och strävan efter största möjliga privata vinst. Hans tredje argument mot kapitalismen är dess försök att genomkommerzialisera alla mänskliga behov och relationer.

Milliband menar, att ett socialt system som bygger på kapital och konkurrens inte kan frambringa samhällsförhållanden som möjliggör äkta medborgarskap och sammanhållning. Mot kapitalismen ställer han en social ordning byggd på demokrati, jämlikhet och samarbete – socialismens grundläggande värden. **Milliband menar att socialismen ska betraktas som ett led i en mycket gammal kamp för ett mer rättvist samhälle och att socialismen, sedd i det ljuset, inte bara är önskvärd utan också fullt möjlig.**

Boken är bra och lugnande kvällslektyr. Efter en stunds läsning tystnar de oroligt kacklande hönsen och sätter sig till ro på sovpinne.

Tidningarnas ekonomisidor gör man bäst i att läsa på morgonen. Det sparkar liksom igång dagen att läsa om kapitalismens ekonomiska grundteser. En av dessa är att god ekonomisk tillväxt inte är möjlig i ett land med små inkomstklyftor. En annan att låg inflation inte är möjlig i ett land med låg arbetslöshet (under 5 procent) och en väl utbyggd offentlig sektor. Detta är inte helt lätt att begripa om man inte har akademiska poäng i ekonomi. Men vill man bli betraktad som en ansvarfull medborgare får man idag inte ens andas tveksamhet inför dessa teser, då kallas man oseriös. Eller politiskt korrekt, ett vanligt skällsord på oss som inte är nöjda med till-

Ann Olsson Gislow.

ståndet i världen. Kapitalismens ekonomiska teser ska accepteras som fakta, ja till och med som vetenskap.

Vi får av våra politiker och börsbolagsmäklare höra vilka ekonomiska framgångar kapitalismen fört med sig, vilka rikedomar som skapas världen över. Vi matas i media med rapporter om multinationella företag med miljardvinster. **Vi förväntas beundra ett samhällssystem som skapar miljardvinster och astronomiska penningflöden på all världens börser.**

Men något fattas i lovsången. Miljardfattigdomen. De astronomiska folkströmmarna av utfattiga och desperata människor. Alla dom som idag lever på mindre än en dollar per person och dag - 1200 miljoner människor.

En dollar (tio kronor) är en femtedel av vad du och jag får betala för en penicillinkur när våra barn får halsfluss eller öroninflammation. Det räcker till en halv brödlimpa i ICA-butiken i mitt Sunne.

Den rikaste femtedelen av världens länder har 86 procent av världens bruttonationalprodukt (BNP), 82 procent av världens export och 74 procent av alla telefonlinjer. Den fattigaste femtedelen av världens länder har bara en procent av dessa sektorer.

I strukturrationaliseringens, kommersialiseringens, tillväxtens och vinsternas namn har klyftorna mellan de rika och de fattiga bara ökat. 1960 tjänade de rikaste 20 procenten i världen 30 gånger mer än de fattigaste 20 procenten. 1997 tjänade de 74 gånger mer.

1997 bodde 76 procent av jordens befolkning i de 77 fattigaste länderna. De hade tillsammans 17 procent av världens BNP. Samma år bodde 11,8 procent av jordens befolkning i de sju rikaste länderna och de hade 64 procent av jordens BNP (källa: *Situation Stockholm* oktober 2000).

Orkar man läsa mer om eländet i världen finns boken *Dying for growth*, redigerad av Jim Yong Kim. "Growth" betyder här tillväxt, ekonomisk tillväxt. Och det är de fattiga som dör, det är de som med sin hälsa och sina liv betalar priset för det som kallas tillväxt. **Jag tycker det blir mycket enklare att förstå vad kapitalismen handlar om, ifall man byter ut ordet "tillväxt" mot ordet "girighet". Smaka långsamt på ordet: g-i-r-i-g-h-e-t.**

Överallt där du stöter på ordet "tillväxt" i artiklar på ekonomisidorna, på banken, när politikerna håller förmaningstal till folket, så haja till och byt snabbt ut ordet "tillväxt" mot ordet "girighet"! Då börjar det hända saker. Boken *Dying for growth* får istället titeln *Dying for greed*. Pröva att byta ut ordet "tillväxt" mot ordet "girighet" när du läser ekonomisidorna. Då kan det låta så här istället: "God ekonomisk girighet är inte möjlig i ett land med små inkomstklyftor". Nej, det är klart. I ett sånt land kan inte de rika bli svindlande rika, de fattiga avgrundsfattiga. Orättvisorna tillåts inte bli skriande. Det kan vem som helst begripa även utan akademiska betyg i ekonomi.

Hur är det vår statsministern brukar säga? "Vi hoppas att Sveriges tillväxt i år ökar med två procent". Fast egentligen säger han: "Vi hoppas att Sveriges girighet i år ökar med två procent". Gör vi det? Tänk om statsministern lagt pannan i djupa veck och bekymrat sagt att tillväxten i år kommer att minska med fem procent. Alltså att Sveriges girighet kommer att minska med fem procent. Hade du och jag också tyckt att vi haft anledning att bli bekymrade då? Eller världens fattiga?

Tillhör du dom som satsade dina pensionspengar i fonden Aggressiv? Där du garanterades maximal tillväxt på dina pengar? Det låter ju lovande, pengar som snabbt växer till sig på banken. Pengar till resor, pengar till en mjuk skön säng, vem vill inte ha det? Men om det inte handlar om maximal tillväxt utan om maximal girighet? Att banken lovar att förvalta dina pengar med maximal girighet?

Tänk om dina pengar bara kan växa maximalt om någon annan blir maximalt fattig, maximalt sjuk eller maximalt hungrig. Vill du att banken förvaltar dina pengar på såna villkor? Törs du ens tänka på vad fonden Aggressiv satsar pengarna i för branscher? Vapen? Trampminor? Benproteser? Tårar?

Kapitalismens och nyliberalernas verkliga syfte är inte alls att öka välbefindandet i samhället eller världen – det är att berika sig själva och öka sina företagsvinster maximalt. Detta försöker de dölja bakom tal om "tillväxt". De är mer eller mindre medvetet lögnaktiga när de beskriver sig själva och sin roll i samhället och ekonomin. Varför ska vi beundra eller ens vilja ha ett samhällssystem som bara förmår göra de rika allt rikare och de fattiga allt fattigare?

För att inte verka alltför ogenerös mot kapitalismen måste man erkänna att den på vissa områden tveklöst skapat en enorm tillväxt - på fattigdomens, tuberkulosens, malarians och de HIV-smittades område. Gick det att börsnotera den växande fattigdomen skulle bankerna avgjort satsa pensionspengarna där – vilken tillväxtindustri! Ta bara Kina! Vilken pensionsfond skulle kunna motstå att investera pengar på en marknad med en miljard potentiella fattiga?

Minns någon biskopsbrevet som kom i början på 90-talet? *Fattiga och rika* hette det. Det utlöste ett ramaskri bland Sveriges företagare. Med Wallenberg i spetsen såg de sig nödgade att i en av Sveriges största dagstidningar läxa upp biskopen – biskopen tillhölls i hänfulla ordalag att inte lägga sig i sådant han inte begrep sig på, nämligen landets ekonomi. Det skulle han överlåta åt experterna på detta område: bank- och företagskapitalisterna. Jag minns inte vad biskopen svarade.

Fast biskopsbrevet handlade inte om ekonomi – det handlade om moral. Inte om pengar utan om etik. Biskopen höll sig helt klart på sin planhalva.

Biskopen anklagade i sitt biskopsbrev kapitalägarna för bristande etik och moral, för g-i-r-i-g-h-e-t. Det var det som gjorde kapitalägarna så rasande. Men det gick ju inte att låtsas om. Istället låtsades de att biskopen pratade om landets ekonomi, när han uppenbarligen pratade om en av de sju dödssynderna. Och på det området är naturligtvis en biskop expert.

Milliband skrev färdigt *Socialism for a sceptical age* i januari 1994. Han dog i april samma år, innan boken lämnat tryckeriet. Han kommer inte att skriva fler böcker. Det är lite sorgligt. Vem skriver nu de humanistiska manifest vi behöver? Vem tar bladet från munnen och kallar en spade för en spade?

Tillväxt – ditt namn är girighet.

Ann Olsson-Gislow □

Ann Olsson-Gislow är distriktsläkare i Sunne.

Kvinnor för ett annat Europa

I december förra året var jag på en kvinnokonferens i Köpenhamn. Under EU-toppmötet passade nätverket "Kvinnor för ett annat Europa" på att anordna en konferens över temat "Kvinder og globalisering: Hvordan sikrer og forbedrer vi kvinders vilkår". Nätverket har funnits några år och har en bred politisk plattform. I den gemensamma plattformen finns bland annat följande:

Ekonomisk jämställdhet för alla kvinnor
Nej till sociala nedskärningar
Kortare arbetsvecka med bibehållen lön
Kvinnor ska ha rätt till sin egen sexualitet
Nej till EMU
Nej till Schengen.

Vi var ett fyrtiotal kvinnor från Öst- och Väst Europa, som samlats. Glädjande nog kom många från Östeuropa, bland annat från Rumänien ("Ingen har så mycket familjvård som vi", som en deltagare därifrån berättade för mig), Estland och Lettland. Men alla deltagare från öst fick inte ens visum för att komma till Danmark utan fick lämna återbud. Vi höll till i Danerhuset, som är ett stort och fint gammalt kvinnohus, bara några kvarter från järnvägsstationen. Ett mysigt hus som sagt – men utan hiss! Konferensen var på tredje våningen!

Nätverket "Kvinnor för ett annat Europa" brukar passa på att anordna konferenser när det är EU-toppmöte. Däremellan för det en ganska blygsam tillvaro. Men det är å andra sidan ganska fantastiskt att nätverket överhuvudtaget fortsätter att fungera med tanke på att kvinnorna är spridda och finns både i Öst- och Västeuropa. Nästa träff är planerad till juni 2003 i Grekland, där nästa EU-toppmöte ska vara. Om grekiskorna inte hinner eller kan ordna en träff, så har rumänskor lovat att ställa upp med en träff, men då lite senare på året.

En av konferensdeltagarna, spanjorskan Marie Jose Aubet, berättade livfullt om kvinnors situation i Spanien: "Efter så många år med Francos diktatur var nästan alla väldigt förhoppningsfulla inför in-

trädet i EU 1981. Men de flesta förhoppningar har kommit på skam. Spanien är inte mycket till välfärdsstat nu för tiden, mycket på grund av ekonomiska åthutningar inom EU. Förut hade vi i alla fall bra sjukvård – på grund av Francos dåliga hälsa! Han kunde inte åka utomlands för att få vård, så han var tvungen att bygga ut sjukvården inom landet och det kom ju alla till del. Men nu känns det som om det mesta raseras."

Maria berättar vidare att människors trygghet, framför allt kvinnors trygghet, i arbetslivet håller på att monteras ned: "Det kommer fler och fler s.k. arbetskontrakt, dvs. kvinnor blir anställda från måndag till fredag. Om de får komma tillbaka på måndag vet de inte!"

Maria berättar att det föds minst barn just nu i Spanien i förhållande till det övriga Europa.

KVINNOR I LETTLAND

En del av glädjen med konferenser är ju att träffa andra deltagare och jag passade på att bekanta mig med en lettisk kvinna, Pärslia Eglite, från Riga. Hon är demograf, analyserar befolkningsstatistik, och arbetar på Centrum för kvinnostudier. Jag frågade henne hur människor har det nuförtiden i Lettland. Pärslia ger först några fakta om Lettland. Lettland är ett litet land med drygt 2.3 miljoner innevånare. I huvudstaden Riga bor ungefär 760.000. Befolkningen minskar både i landet som helhet och i huvudstaden Riga. Speciellt unga människor söker sig utomlands. Letterna är i minoritet i landet, c:a 48 % och ryssarna är i majoritet. Det har varit en hel del diskussioner om språktester för ryssar, krav på att de ska kunna tala lettiska, men hela den frågan har lugnat sig. Lettland är ett fattigt land med stor bostadsbrist, åtminstone i Riga. Medelinkomsten i Lettland är ungefär 25-30 % av medelinkomsten i Europa.

Hur har samhället förändrats sedan de blev självständiga?

Jo, svarar Pärslia, mycket har förändrats. Vi har FRIHET, vi kan köpa de böcker vi vill ha, vi kan röra oss fritt. Men vissa saker har också försämrats. Under ockupationen hade vi ingen officiell arbetslöshet, idag är den c:a 7-8%, men i verkligheten är den betydligt större. Man får A-kassa i

högst nio månader, sedan är det slut antingen man fått ett jobb eller inte. Förut fanns barn tillsyn men nu är det ett jätteproblem för kvinnor. Pensionsåldern var förut 60 år för män och 55 år för kvinnor. I dag är den 62 år för bägge könen.

Hur är det med jämställdheten?

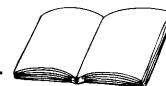
I Lettland finns ingen kvinnokamp, säger Pärsla. Människor har fullt upp med att försöka få vardagen att gå ihop. Dessutom finns inga medel för att bedriva jämställdhetsarbete. Kvinnor tjänar i medeltal 81 % av vad männen tjänar. Självklart betyder det att pensionen blir lägre för kvinnor än för män. (Precis som i Sverige, tänker jag!) Någon riktig arbetsmässig trygghet finns inte heller för kvinnor, när de vill återvända till sina jobb efter barnledighet. Det är kanske därför det föds så få barn!? Glädjande nog är 60 % av alla studerande i Lettland kvinnor.

Ska ni gå med i EU?

Landet är delat i sin inställning, ungefär fifty-fifty, svarar Pärsla. Om vi går med i EU, vad kommer då att hända de lettiska bönderna. Det finns en stor oro över det. Andra tycker att det är säkerhetspolitiskt bäst att gå med. Någon politisk opinion mot finns knappt. Politikerna är entusiastiska, men vad kommer att hända med den lilla människan? EU är ju trots allt till för att gynna storföretag - inte de vanliga människorna, slutar Pärsla,

Elly Engstedt □

Recension

KVINNOÖDEN

Karin, Sally och Saga

av Birgitta Boucht

Sally och Saga var två flickor från Jakobstad som på 1930-talet gifte sig med var sin bror från Snappertuna. Karin, min mamma, kom från Sverige och hittade min pappa som var både vän och avlägsen släkting till de båda bröderna. Alltså blev Sally, Saga och Karin väninnor. Småningom födde de barn, pojkar och flickor huller om buller, och hemmen fylldes av stora släkter på stora fester, då barnen drog sig tillbaka till något bakre rum och suckade över sina föräldrar. Där fanns en stor flicka som hette Ann-Mari och en mindre flicka som hette Rita. Ann-Mari kunde jag bara beundra på avstånd, hon var mera jämnårig med min storebror. Rita, som var ett helt år yngre än jag, gick naturligtvis inte att prata med. Festerna blev småningom färre och anspråkslösare, men åtminstone på jularna visades vi upp för varandra och släkten.

Saga, Sally och Karin gladdes när deras barn blev vuxna och flyttade hemifrån. Nu fick de tid för egna in-

tressen. De började resa, tillsammans, var för sig, med Marthorna, med andra föreningar. Döttrarna började få vykort från olika delar av världen och förundrade sig över att de här gamla tanterna orkade ta sig från ort till ort med glatt humör och med en kassa som alltid innehöll tillräckligt med pengar för presenter åt barnbarnen. Ibland tyckte vi att mormödrarna reste för mycket och att de inte i väntad utsträckning ägnade sig åt att vara barnvakter. Men att Saga som 87-åring reste jorden runt kunde inte väcka annat än beundran.

Livet smider sina planer oss ovetande. Vi som var döttrar blev yrkesaktiva, mammor, mormödrar. Vi som knappt alls träffats som vuxna eftersom vi hade så många järn i olika eldar, återfann varandra i våra mammors koncept: ut i världen, om inte jorden runt, så åtminstone upp i bergen! Där vandrar vi nu en gång om året, i Polen, Bulgarien, Grekland, skvallrar om våra föräldrar och släktingar, skriver vykort hem, pratar, pratar. Vi utgör bergsänglarnas förening, med tre medlemmar och en guldängel som symbol, bestämt inställda på att bli gamla visa kvinnor som hinner med annat än barnpassning och pensionärsdans. →

HÄR BOR JAG

Kvinnors berättelser om incest, rituella och andra övergrepp.

Red. Maria Nyman. Förlags ab Gondolin, Stödcentrum BEDA, Rsci Riksorganisationen stödcentrum mot incest.

Det här är en antologi – fint illustrerad av Alina Witwitzka – där en rad kvinnor beskriver det våld och den förödmjukelse som de tvingades utstå som barn. I de flesta fall är förövaren eller förövarna offrens nästående men här finns också ett vittnesmål om rituella övergrepp där några av samhällets manliga stöttepelare är inblandade.

Somliga av kvinnorna har valt att framträda med sina egna namn medan andra presenterar sin historia under pseudonym.

Gemensamt för de båda grupperna är att deras berättelser bågner av smärta och sorg. Vägen till ett bättre liv har, delvis pga

av omvärldens likgiltighet och kyliga avståndstagande, varit både lång och svår.

Dessa utsatta barn har varit så förtvivlat ensamma och de har alltför länge förträngt sina skuldbemängda hemligheter. I en del fall har det gått så långt som till självmordsförsök och samtliga har varit deprimerade, tvivlat på sitt egenvärde som människor och kvinnor. Ge-nom att bearbeta det gamla onda i litterär form och kreativt bildskapande söker de nu att få kontakt med sitt inre. Flera betonar hur viktigt det är att i ord gestalta de traumatiska händelserna. Det gör dessa mindre hotfulla, lättare att analysera och uthärda.

Den litterära kvaliteten skiftar – detta är ju inga yrkesskrivare – men standarden är ändå överlag ganska hög, som läsare kan man inte undgå att bli berörd, känna uppgivenhet parad med vrede. Hur länge ska samhället tillåta tortyr av minderåriga?! Hur länge ska vi som medmänniskor välja att blunda för offrens lidande?!

Kitta Söderlind-Ridel, psykolog och

psykoterapeut, har skrivit ett insiktsfullt förord där hon på ett lugnt och sansat sätt tar upp de flesta aspekterna på sexuellt utnyttjande.

Den officiella inställningen till incest har skiftat genom tiderna. Från att ha varit ett sträng tabubelagt ämne började övergreppen att på allvar diskuteras under 80-talet och öppenheten har sedan dess blivit allt större. Problemet har visat sig vara större än man anat. C:a 10% av kvinnorna och 2% av männen anses ha varit utsatta för övergrepp i barndomen.

Hur vedervärdigt detta fenomen än må vara, så tror S-R att vi alla besitter läkande krafter.

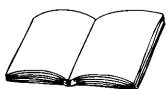
Många vuxna som varit sexuellt utsatta visar ofta en enastående förmåga att överleva. Genom möten och skapande verksamheter går vägen till livet.

De orden känns trösterika.

Maj Persson □

På kvällen i sängen läser vi högt för
varandra.
*Men sanna resenärer –
de är de som bara
För färdens skull,
med hjärtat lätt som en ballong,*

*Ger sig iväg från allt,
ett dunkelt ödets tvång
Gör att i varje stund de ropar:
låt oss fara!*
(Charles Baudelaire)

**Ännu en berättelse
av Birgitta Boucht:**

BABEUFFE LIGGER I EUROPA

Tusentals kvinnor och män gick en gång från Köpenhamn till Paris, genom fem länder, under sju veckor. Vi vandrade i en fredsmarsch i protest mot kärnvapen i öst och väst, för en kärnvapenfri zon i Europa och en fredlig värld. Det är inte mer än tjugio år sedan. Mycket har förändrats sedan dess. Några anser att tillståndet i världen blivit bättre, andra är mera pessimistiska. Själv undrar jag hur kvinnan i Babeuffe har det idag.

När vi kom till Babeuffe såg vi ett litet hus vid järnvägen. Vi tog med oss E. Som kunde franska och frågade om vi fick bo där över natten. En kvinna liksom utskuren ur en 1800-talsroman om fattigdom och svält nickade stumt. Hon satt i köket tillsammans med sina stumma barn och skalade potatis.

Vi släpade våra väskor upp för en smal trappa till vinden. På vinden fanns två små rum. E. Fick det ena. Vi bar dit en säng och lyckades slå sönder ett fönster. Vi skämdes.

Ingen sov på vinden. Det sprang råttor över golvet. Jag satte mig ner på min säng. Den rasade sönder under mig. E. Skrek

gällt från sitt rum. Hon hade fått fingret i kläm i dörröppningen.

De andra sov i det stora tältet där det rymdes hundratals personer, tror jag. Jag ville inte då sova i det stora tältet. Jag ville sova inomhus. Jag vecklade ut min sovsäck på golvet, försökte glömma råttorna.

Babeuffe ligger vid järnvägen. Huset låg vid en järnvägsstation där tågen aldrig stannade men visslade ihållande när de susade förbi. Med tjugominuters mellanrum visslade och susade tågen förbi natten igenom. Jag visste inte att tåg skriker så gällt och obehärskat när det är mörkt.

Den stumma kvinnan var inte bara hungrig och fattig. Hon var också utvakad.

På morgonen tackade vi för husrum och betalade fönstret. Hennes insjunkna kinder var alldeles grå och ögonen rökantade. Hon såg förundrat efter oss när vi gick. Hon förstod nog inte varför vi vandrade genom Europa på detta sätt.

Det förstod inte heller den lilla pojken i en lågstadieskola i Helsingfors som jag besökte när vi kommit hem. Jag berättade om marschen, hur vi gick, hur vi åt och sov, hur vi fick vila oss en hel dag i Bryssel och att vi då gick på kafé och åt bakelser.

Efteråt kom pojken fram och sade: Man behöver inte gå till Bryssel. Vår familj brukar alltid flyga.

Birgitta Boucht är finlandsvensk författare. Ovanstående text/er är hämtad/ur Konservatorns blick, en bok bestående av 63 korta berättelser. Utgiven av Schildts förlag i Helsingfors. Boken går även att finna hos Hedengrens i Stockholm.

Erni Friholt □

Notiser

FÖRLEGADE KÖNSROLLER

När Kristina Knöös Franzén i Växjö köpte ett sagoslott i Lego till sin dotter upptäckte hon att det nästan var färdigbyggt – till skillnad från Legos leksaker som riktar sig till pojkar och som är inriktade på action och eget skapande.

Kristina, som bland annat är vice ordförande i tekniska nämnden och medlem i jämställdhetskommittén i Växjö, tampas dagligen med frågan hur man ska locka flickor till tekniska utbildningar.

– Flickor behöver också lära sig att tänka på samma sätt som pojkar, att konstruera och bygga, säger hon.

Lego påstår att flickor vill hoppa över konstruktionsbiten och gå direkt på rollspelet, medan pojkar vill bygga och ha mer action.

Källa: Kommunaktuellt □

NOBELPRISTAGARE MOT KRIG

41 amerikanska Nobelpristagare i fysik, kemi, ekonomi och medicin skriver i ett brev att de motsätter sig ett preventivt krig mot Irak.

”Militära operationer mot Irak kan leda till en relativt enkel seger på kort sikt. Men krig karakteriseras av överraskning, mänsklig förlust och oavsedda konsekvenser”, sägs det i brevet. ”Konsekvenserna kan, även med en seger, underminera snarare än skydda USA:s säkerhet och ställning i världen”.

Källa: Flamman □

NYTT FEMINISTISKT FÖRLAG

Till hösten utkommer de tre första böckerna av kvinnliga författare på nystartade Feminista (en gren av bokförlaget Modernista). Senare ska det bli sex böcker om året.

Feminista vill utge ”god litteratur om hur kvinnors liv, deras erfarenheter och villkor har sett ut sedan 1970-talet”. Med andra ord sådana böcker som föraktfullt kallades ”bekännelseföreläsningar” då när det begav sig.

Vi önskar Feminista lycka till!

KÅSERI

Ta makten över maten

”Äta bör man, annars dör man”.

Motsatsen gäller också: Elvis Presley dog av en livslång diet på vitt, rostat bröd med lönnsirap, och Jan Stenbeck lär ha stupat på grund av allt för mycket mat och dryck.

Den ene offer för en fattigdomskultur vars matvanor han inte kunde frigöra sig från, den andre på grund av rikedomens omåttliga överflöd.

Jag hörde forskaren Ylva Mattsson-Sydnér berätta om olika aspekter på mat på ett seminarium i Karlstad nyligen. Borgerlighetens rikliga måltider, med flera rätter och invecklade regler för bordskick, blev ett ideal för alla dem som knappt hade råd med den dagliga maten.

Hon jämförde mathållningen i ett brukssamhälle omkring sekelskiftet 1900 med ett borgerlig hem. De välbärgade åt smör, fet mjölk, vitt bröd och helt kött, medan de fattiga fick nöja sig med margarin, skummjölk, grovt bröd, ister och pölsa, medan de drömde om de rikas överflöd.

Idag när de flesta i Sverige har råd att äta bra, har det lett till att arbetarklassen äter smör, vitt bröd och fet mjölk och blir tjocka och sjukliga, medan de med högre utbildning och bättre ekonomi inser att det är viktigt att äta hälsosam mat. De väljer lättmjölk, fleromättat fett, grovt bröd och ekologiskt odlade grönsaker.

Det är en sorglig tid vi lever i, när maten har blivit farlig, besprutad med gifter och proppad med kemiska tillsatser. Naturligtvis åt folk hälsovådlig mat även tidigare. Min morfar berättade att det vanliga kvällsmålet i den barnrika familjen var torra brödbitar i varm mjölk. Brödet var ofta möjligt, men det gick ned ändå eftersom pojkar trodde att ju möjligare brödet var, ju starkare skulle de bli. (Nu blev de faktiskt ovanligt starka och friska, och morfar var aldrig sjuk och hade aldrig hål i tänderna. Han dog när han var 89).

Skillnaden var att brödet då (även om det möglade) bakades av säd som var odlad på gården. Fjorden utanför husknuten gav pinfärs fisk och nötboskapen var nästan familjemedlemmar.

Även stadsbornas mat var närproducerad och nödvändigtvis färskvara, innan kylskåp och frysboxar gjorde det möjligt att spara maten.

Idag kommer inte stockholmnarnas mat från grannskapet. Mathållningen har ändrats dramatiskt, pizza och sushi har blivit vanligare än fläsklägg med rotmos. Exotiska frukter har blivit dagligvaror, de flygs in från Brasilien och Sydafrika. Vad gäller övrig mat, är det nästan omöjligt att hitta svenskägda företag bland matvaruproducenterna. Ekströms nyponsoppa, Wasabröd och Marabou choklad ägs av multiunionella företag. Många av multi-sarna är ökända för hänsynslös besprutning av råvarorna, motstånd mot fackföreningar och dålig behandling av sina anställda. Än så länge gäller det inte de svenska ”filialerna”, men hotet finns alltid att företag läggs ned därför att lönerna är lägre i andra länder.

Genmanipulerade grödor forskas fram av de stora multinationella kemiföretagen, för att de ska kunna tåla giftig besprutning från kemiföretagens produkter. Inhemska grödor i tredje världen kommer att slås ut, och eftersom det genmanipulerade riset och säden inte kan reproducera sig självt tvingas bönderna köpa dyrt utsäde varje år.

Både miljön och hälsan mår illa av alla giftiga utsläpp i marken, luften och vatten, såväl från besprutning som från alla transporter. Man kan bli deprimerad för mindre, men när man frågar ”Vad kan jag göra?” får man alltid samma svar. ”Bli en medveten konsument. Köp ekologiskt odlade produkter, så vitt möjligt från gårdar i grannskapet”.

Men det har blivit tidskrävande att handla ren och hälsosam mat, och ofta ställs man inför svåra val. Är det bättre att köpa obesprutade äpplen från Italien än svensk frukt som inte är KRAV-märkt? Om man köper tomaterna från Senegal, stödjer man då afrikanska bönder eller går all profit i storföretagens fickor?

Är det viktigt att frukten är glänsande och till synes felfri – spelar det verkligen någon roll om KRAV-äpplena är lite skrovliga i skalet? De är ju mycket godare!

Maten ska inte bara vara KRAV-märkt, den ska vara rättvisemärkt också. Vi vill ju inte vara med och exploatera fattiga människor som arbetar under hemiska förhållanden.

Tack vare att ständigt flera köper ekologiska och rättvisemärkta produkter har de blivit vanliga på butikshyllorna. Och några kronor mer för kaffet kan det väl vara värt för att kunna gå ut ur affären med gott samvete och höguret huvud?

Aase Bang □

RÄTTVIS HANDEL

*Den största makt en enskild människa besitter är den över sin egen konsumtion. Den kan utövas varje dag när man handlar livsmedel och andra varor. Man kan välja bort det som framställs under orättvisa förhållanden och stödja det som produceras och saluförs på rättvisa villkor. Det är inte alltid så lätt som med frukten Sharon från Israel, om man vill följa uppmaningen att bojkotta israeliska varor. Men det finns hjälp att få. Bland annat av Mudimums-guiden *) och även en 50-sidig skrift av OLA FRIHOLT: "Rättvis handel? Försättningsarna - försöken - visionerna".*

Här återger vi ett kapitel ur den skriften som utkommer i början på mars.

Från Andra världskrigets slut fram till 1990 fanns en växande kraft av socialistiskt och kommunistiskt inspirerade folkrörelser i världen. De såg i den socialt inriktade statsmakten en möjlig kraft som skulle kunna bromsa det internationella kapitalets framfart och tvinga ekonomerna att följa moraliska principer i nationell och internationell handel, i utformandet av statsbudgetar med mera..

På 1960-talet insåg en del samhällsforskare, som Georg Borgström och Johan Galtung, och en del radikala folkrörelser att de nya länderna inte av egen kraft kan hävda sig gentemot de transnationella storföretagen (TNC eller TNF), vilkas bas finns i den rika världen, men deras underleverantörer och råvaror hämtas till låga priser i den fattiga världen.

Vem kunde då ha makt nog att påverka och rentav försvaga dessa storföretag?

Från 1990 har kommunismen som ideologi och ekonomisk maktfaktor fått en avgörande knäck. Socialismen förkastades eller pressades tillbaka samtidigt, i likhet med barnet som kastades ut med badvattnet. Regeringarna i den kapitalistiska rika världen inser att deras eget välstånd byggs på storföretagens exploatering av mark och människor långt borta. Idag godtar socialdemokratins ledarskikt de krav som världsmarknaden ställer. För de numera mycket mindre solidaritetsrörelserna ter sig även vägen till kontroll av marknadskrafterna som stängd på nästan alla områden. Staten och partipolitiken tycks långt borta från en omorientering. Regeringarna vidtar alltså inga åtgärder, utan hänvisar till det bistånd som ges till regeringar i den utnyttjade världen. Det omtalade biståndet

är dock ingen lösning på, utan snarare en del av problemet, och inte bara på grund av strukturanpassningen. Redan på 1960-talet förklarade Tanzanias president Julius Nyerere och Chiles president Salvador Allende att när den rika världen ger en dollar i bistånd, tar den samtidigt tillbaka tre dollar i räntor, förutom den övriga exploateringen via handeln. Kan detta vara sant?

Vid slutet av 1990-talet uppgick den fatiga världens samlade skulder till 1500 miljarder dollar. Räntorna, som stigit under åren, uppgick till 10 procent per år, dvs 150 miljarder dollar. Den rika världens sammanlagda bistånd (till stor del bestående av lån) uppgick till 50 miljarder dollar per år. Räntorna är alltså tre gånger högre än biståndet. Inte mycket till "bistånd". Man kan förstå att termen "utvecklingssamarbete" numera används. Vem som utvecklas framgår ju inte då...

Man skulle kunna tro att varje spår av solidaritets arbete skulle sopas bort under dessa villkor. Men så är det inte. Vem kan trotsa och övervinna allt detta och skapa en utveckling mot rättvisa? På 1960-talet kom några ideella föreningar fram till att de måste finna en egen väg och en egen arbetsmetod, som verkligen tar itu med problemet. De pekade ut en outnyttjad kraft, kanske den allra största i världen, en kraft som skulle kunna riktas medvetet mot storföretagens makt och försvaga den, samtidigt som ett folkligt alternativ kunde byggas.

Vem utgör denna kraft? Svaret är: du och jag, vi! Är detta allvar? Övervinna ett storföretag som Nestlé eller Philip Morris? De har ju miljarder, en tränad organisation, miljoner kunder och hundratusentals rätt välbetalda anställda.

Ja, det är just detta. Ju större odla, desto mer sårbar. Storföretagens aktieägare vill ha vinst på sina pengar, och det i varje enskilt land. Om vinsten stagnerar eller rentav uteblir, då drar de tillbaka sitt intresse, och satsar på annat. Det handlar alltså om att beröva dem en eller två procent av den invanda vinsten.

Om vi till exempel förmår en miljon kaffedrickare att överge Gevalia för något mera rättvist, producerat med rättfärdiga löner till kaffeodlarna, och dessutom utan konstgödsel och giftbesprutningar. Visst skulle ägarna, efter några års försök att dumpa priserna, fundera på att trappa ner verksamheten, och det oavsett om de för tillfället heter General Food eller Philip Morris..

Nyckeln är "medvetna konsumenter". Kunder med kunskap och krav på rättvisa. Och med en insikt om att makten inte är ett ointagligt berg utan istället en uppblåst ballong, uppblåst med vårt invanda samtycke, att vi godkänner och köper.

Och om allt fler köper något annat som är av bättre kvalitet och framställt med rättvisa löner, alltifrån odlaren till konsumenten?

Detta har redan börjat hända, om än i liten skala ännu. 1960-talet såg ett fåtal små hängivna rättvisaffärer. Trettiofem år senare finns det i Europa 64800 sådana affärer. Och omsättningen steg från år 2000 till 2001 med 30 procent till 260 miljoner Euro (ca 2,5 miljarder kronor). Tänk! På trettiofem år, och den svåraste biten av vägen, från ett fåtal personer till 64 800 affärer, stora och små.

IDÉER I VERKLIGHETEN

I södra Mexiko, i Chiapas, levde indianbefolkningen i misär. I början av 1980-talet fick de kontakt med Vanderhoff, en holländsk aktivist för rättvis handel. Med hans hjälp har där på tjugo år bildats hela rader av kooperativa föreningar av kaffeodlare. UCIRI är störst, med över tjugotusen familjer som medlemmar. Deras kaffe går utan mellanhänder till de ideellt motiverade distributörerna i Europa. Kaffet är dessutom kravodlat. I Sverige heter det "Cafe Organico". Kyrkorna kallar det "Kyrkkaffe".

Även andra kooperativ har startats där, t ex producenterna av Cafe Beneficio. Båda dessa sorter har kunnat drickas i femton år på sommarcaféet "Bryggcafé Stocken" i Bohuslän. Tänk om ... Tänk om många fler kaffedrickare tänkte om ... Bara tillfredsställelsen att detta goda kaffe kan drickas utan en bismak av förtryck och utnyttjande av dem som framställt det. Vi brukar säga: "Ju mer kaffe du dricker, desto mer solidarisk är du".

Europa hyser miljoner människor som skulle vilja leva ett mer meningsfullt liv än det har idag, som till stor del passiva konsument av varor och underhållning. Så lätt ett sådant alternativ skulle kunna förverkligas!

Ola Friholt □

*Skriften kan beställas av författaren på telefon 0304- 512 15 eller via e-post: olaerni@hotmail.com *) Mudimungsguiden kan beställas från Miljöförbundet Jordens vänner. Telefon 031-121808 e-post: info_m.v.se.*

MAT MED OMTANKE

— för miljön och världen

I den nyaste broschyren om KRAV finns ett uppslag med rubriken *"Laga mat med omtanke"*. Just den sidan handlar om reglerna för djuruppfödning, men jag tycker att ordet OMTANKE kan stå för mycket mer inom ekologisk produktion och konsumtion. När vi på Torfolk Gård startade vår ekologiska produktion, var det just för att vi hade tänkt efter hur vi ville ha vår värld och för att vi brydde oss om den framtida utvecklingen.

Torfolk Gård började som ett exempel. Vi ville visa att det finns vägar att bryta utvecklingen med allt mer kemikalier och gifter i jordbruket. Vi såg miljöproblemen som det största hotet mot en hållbar framtid och kände ett akut behov av att göra något. Vi var inte ensamma, många andra från miljörörelsen hade samma tanke, och ekologiska gårdar föddes runtom i landet. Så startade den utveckling som bland annat ledde till att KRAV bildades.

VIKTIG MILJÖRÖRELSE

Mycket har hänt under de 25 åren som Torfolk Gård har funnits. Samtidigt som de negativa effekterna av olika miljöproblem blir allt tydligare har intresset för, och satsningen på, ekologisk produktion ökat

lavinartat. Den som vill göra något för miljön idag har många möjligheter. Det är inte längre nödvändigt att bryta upp från sitt tidigare liv och ändra på allting i ett svep. Det går att välja en nivå på sitt miljöengagemang som passar den egna livsstilen. Det enklaste är att se över sina köpvanor. Mikael Robertsson, som har arbetat med ekologiska produkter på Coop sedan många år, brukar uttrycka sig så här: *"Att stå framför butikshyllan och flytta handen till en ekologisk produkt är vår viktigaste miljörorelse."*

Idag går nästan allting att få tag i ekologiskt. Det finns KRAV-godkända produkter i så gott som alla livsmedelsbutiker. Urvalet varierar, men en ökad efterfrågan brukar ofta leda till ett ökat sortiment. Köp KRAV och fråga efter KRAV. Om du vill ha tips om vilka varor som finns i handeln kan du titta på KRAVs hemsida.

GRANSKA REGLERNA

I takt med att den ekologiska produktionen växer och blir mer lättillgänglig ökar också de granskande och kritiska ögonen. Inom den ekologiska rörelsen välkomnar vi seriös kritik, det är viktigt att de regler och principer som har ställts upp för produktionen hela tiden diskuteras och ifrågasätts. På så sätt kan konsumenten känna sig säkra på att KRAV står för vad man lovar.

Tyvärr händer det att den så kallade granskande journalistiken hamnar på avvägar och vinklar uppgifterna på ett sätt som kan vara ödesdigert för framtiden. Kanske minns du att TV4 Nyheterna hade en serie förra våren då man "granskade"

KRAV-produktionen med många kritiska synpunkter. Den serien var inte seriös, och i dagarna har den också fällts för partiskhet i "Granskningsnämnden för radio och TV".

FORSKNING PÅGÅR

Men det är inte alltid lätt att veta vilka metoder som är bäst och vad som egentligen är minst skadligt för miljön. För att ta reda på vad som verkligen är rätt och fel bland alla uttalanden har "Centrum för uthålligt lantbruk – CUL" gjort en studie av flera europeiska forskningsrapporter. CUL tillhör Sveriges Lantbruksuniversitet.

I sin genomgång kom CUL bland annat fram till att Krav-maten innehåller mer C-vitamin och fler spårämnen. Den ekologiska maten har dessutom lägre nitrathalter, vattenhalter och mindre mängd av det giftiga ämnet solanin. När det gäller mögelgifter var det ingen skillnad på ekologiska och konventionella produkter, det var andra faktorer (till exempel torkningsmetoder av spannmål) som påverkade gifthalten.

LEVANDE JORD

Andra saker som är klart bevisade är att den biologiska mångfalden blir större vid ekologisk produktion, att jordens bördighet blir bättre, och att ekologiskt jordbruk ger mindre rester av bekämpningsmedel i yt- och grundvatten.

När det gäller läckage av kväve till luft och vatten är det svårare att ge en entydig bild. Det mesta tyder på att det totala kväveläcket är lägre för ekologisk

Några användbara web.adresser:

KRAV:	www.krav.se
CUL:	www.cul.slu.se
Ekologiska lantbrukarna:	www.ekolantbruk.se
Torfolk Gård:	www.torfolk.se
Grolink:	www.grolink.se

Torfolk Gård ligger i Värmland. Vi odlar KRAV-godkända grönsaker och tillverkar ekologisk sylt, marmelad och saft.

Grolink har sitt huvudkontor på Torfolk Gård. Det är ett konsultbolag som arbetar internationellt inom området ekologisk produktion. Grolink har bland annat hjälpt till att bygga upp ekologiska kontrollorganisationer (med KRAV som modell) i flera länder.

odling, men det kan variera kraftigt mellan olika gårdar. För frågor som utsläpp av växthusgaser och djurens hälsa behövs det mer forskning.

SOLIDARITET

En viktig och intressant fråga är solidaritet med tredje världen. "När du handlar KRAV-märkt mat tar du inte bara socialt ansvar utan visar också samtidigt global solidaritet" skriver KRAV i sin broschyr. Det är stora ord, men jag vill påstå att de är sanna. I ekologisk odling behövs växelbruk. Det innebär att man måste gå ifrån monokulturerna av grödor som efterfrågas på världsmarknaden. I stället produceras både mat för det egna behovet och grödor att sälja.

Den ekologiska bonden blir mindre beroende av de stora multinationella bolagen som säljer konstgödsel, insektsgifter, ogräsmedel och gifter mot sjukdomsangrepp. Än så länge kan de ekologiska bönderna på många ställen odla sitt eget utsäde i stället för att köpa genmanipulerade frön från samma multinationella företag,

men det är viktigt att vi stödjer dem så att denna rättighet inte ska tas ifrån dem.

GIFTSKADOR

Kemiska bekämpningsmedel är giftiga, inte bara för ogräset eller ohyrn, utan även för den människa som handskas med dem. För den som inte kan läsa, eller inte har råd med skyddsutrustning är riskerna för skador stor. Och skadorna har varit många, bland annat i bananodlingar. Det bästa sättet att minska dessa risker är att köpa ekologiska produkter.

På Torfolk Gård har vi en slogan som säger "Vi gör mat som vi själva vill äta". Det innebär till exempel att vi inte använder några konserveringsmedel när vi tillverkar sylt. Men vi är också noga med det vi själva köper. Vi väljer till exempel alltid ekologiska bananer – om det inte finns avstår vi hellre från att köpa. Visst har det blivit lättare att vara ekologisk konsument, men ju fler vi blir desto lättare blir det.

Marica Möller □

Insänt

Kaffe, bulle, choklad, glass, chips, strips, läsk och kakor. Vilka är ni? Hamburgare, pizza och bearnaisås. Vad vill ni? Jag tar emot er med nöje, fast jag vet att ni är farliga för mej. Jag kan inte motstå er! Var kommer ni ifrån? Vem skickade er hit? Kan ni inte berätta vem er skapare är? Varför vill någon uppfinna sådana som ni? Ni ger er på oss svaga och vi faller, som blad på hösträden.

Vänta lite... nu vet jag, det är han! Skaparen av bilarna, fabrikerna, planen, till och med atomen. Det måste vara han? Han är himla bra på att ljuga, bedruga och försköna. För varje framsida har en baksida, kolestrol, fett, växthuseffekten och bomber.

Trots dessa faktum äter vi mer, bygger mer, reser som aldrig förr, allt på grund av honom! Vi är fullt medvetna om att vi skadar, skräpar ner och förstör, inte bara oss själva utan vårt hem. Vad, vem ger oss rätten? Jo han, skaparen av allt. Han ser så oerhört gudomlig och oskyldig ut från början. Att han växer upp till ett monster är det ingen som vill tro.

Vem är han då? Jo, han är vi, MÄNNISKORNA! Ända sedan vi reste på oss har vi inte gjort annat än att komma på nya otäcka, vidriga sätt att förgöra vår planet. Det verkar som vi söker efter den ultimata uppfinningen som kan ta kål på oss alla.

Det mest oförlåtliga och grymma vi gör, och alltid har gjort, är att ta oss friheten att dö-

da! Av någon anledning lever vi under övertygelsen att vi är Gud på denna planet. Det finns faktiskt fler andades, underbara, vackra varrelser på denna jord. Alla har de lika stor rätt till att bo här som vi, om inte större.

Varför skulle de då ha en större rätt? Jo, vad gör vi med dem? Utrotar, slaktar, mördar och plågar, allt för vår egen vinning. Sakta men säkert torterar vi sönder vårt hem och dess invånare.

Vi blir aldrig kvitt allt lidande och elände vi orsakat, vår historia är inget att vara stolt över. Jag tycker att vi i resten av vår existens har en skyldighet att betala tillbaka till allt levande väsen. Hur då? Vi kan inte bota denna sjukdom vi smittat vår natur med men kanske vi kan lindra den. Leva mer miljövänligt, behandla ALLA djur med respekt, även vi människor måste bli bättre på att respektera varandra. Ingen är bättre eller sämre än någon annan!

Vi kan inte förvänta oss att alla andra ska lösa allt. Det är dags att ta ansvar och sluta blunda för verkligheten!

Proppar man i sig hamburgare, pizza och godis varje dag leder det garanterat till fetma och sjukdomar. Försätter vi att kriga, spy ut avgaser och hugga ner träd i den takt vi gör nu är det precis som att äta fast man är mätt. Världen är sjukligt överviktig redan nu, vi måste börja banta idag!

"A.J.L" □

Notiser

HEJ!

Jag spelar i ett band som heter Emma och folket. Vi söker spelningar till i vår och sommar, så därför tänkte jag tipsa er!

Vi spelar rock/pop med feministiska texter och mycket skratt. Kanske det mest karaktäristiska med oss är att vi bryter med vanliga fördomar om hur rockband ska vara, eftersom vi är tjejer som vågar spela och inte är särskilt självhögglidiga. Det går att höra oss och läsa våra texter på hem.passagen.se/emmachefolket.

Vi spelar gärna gratis mot reseersättning (bor i Motala). Hör av er om ni behöver ett band någon gång!

Marlene □

MCDONALD'S PÅ DEKEN?

Ifjol stängde McDonald's mer än 700 restauranter i Japan och USA. För första gång i företagets 48-åriga historia har McDonald's under en tremånadersperiod hösten 2002 haft förluster. Förlusterna uppgår till närmare 350 miljoner dollars.

Källa: Adbusters □

SNODDAS FICK INTE SJUNGA I NORGE

Gösta "Snoddas" Nordgren fick inte sjunga i Norge 1953. Han vägrades arbetstillstånd, eftersom ett par norska musikerförbund menade att Snoddas "spekulerar i publikens sämsta smakinstinkter och drar folk från turnéer av verklig konstnärlig kvalitet". Den planerade turnén måste följaktligen inställas.

Källa: Värmlands Folkblad □

Nästa nummer av Vi Mänskor

Har Du tankar om hur Din ekonomi stämmer med omvärldens?

Hur Du ska klara Dig på den pension Du utlovats genom Försäkringskassan? Varför kvinnor har generellt lägre inkomstlöner oberoende alla andra faktorer än könet?

Vill Du medverka i Vi Mänskor? Skriv då kort eller långt och låt andra ta del av Dina tankar!

Vi efterlyser med andra ord Dina idéer om kvinnlig ekonomi. Tidningens nästa nummer kommer bl.a. att handla om kvinnoekonomi, men naturligtvis även om kvinnokampen i övrigt.

Maria Sandgren Loa □

MENINGEN MED MATEN

I människors vardagsliv är maten ett ständigt närvarande och meningsfullt fenomen, såväl av biologisk nödvändighet som av social betydelse. Matens innebörd som näringsintag är uppenbar, och brist på mat eller en felaktig diet får konsekvenser som kan medföra sviktande hälsa och sjukdom, men också en för tidig död. Nödvändigheten av mat är därmed bunden till människan som biologisk varelse och blir därför en fråga om näringsämnen och

Kring detta strukturerade ätande i form av måltider, utvecklar människor normer, rutiner och vanor som är knutna till den kultur och det samhälle de lever i, liksom till varje individs egen identitet. På så vis är maten och måltiderna i sin grund uppenbarligen tvetydiga, då maten samtidigt är både substans och symbol, d.v.s. mat har, förutom sina näringsmässiga egenskaper, en vidsträckt symbolisk betydelse. En komplex innebörd som startar med den so-

Detta faktum, att maten har en vidsträckt mening och att den kan studeras ur olika perspektiv, framkommer också i det att forskningsfrågor om mat existerar inom flera vetenskapliga ämnesområden. Inom medicinens område blir mat näringstillförsel och inom antropologin studeras mat i förhållande till kulturytringar som ritualer och tabun. På så vis har "matens inträde i magen" kommit att betraktas på skilda vis inom olika ämnesområden. Människors kosthåll, som har sitt ursprung i biologiska behov och i tillgång på föda, har också i sin utveckling kommit att präglats av kulturella sedvänjor. Alla samhällen har, i förhållande till mat och måltider, format en symbolisk betydelse, något som etnologer beskriver som matens meningsbärande funktioner.

FYSIOLOGISKA OCH SOCIALA BEHOV

Mat konsumeras i form av måltider och den kan ses som en sammansmältning av primitiva och fysiologiska behov av vätska och föda med sociala behov, d.v.s. mänskliga behov av trevlig samvaro och vänskap. Måltiden upprätthåller genom sin funktion som en social och kulturförmedlande händelse bl.a. tidsmässig regelbundenhet, hierarkier och en estetisk stilisering. Människor har under alla tider konstruerat meningsbärande funktioner i förhållande till mat, exempelvis inom en geografisk kultur, en samhällsgrupp eller en familj. Konstruktionen innehåller vad som betraktas som mat, hur mat ska tillredas och serveras och måltider genomföras. De meningsbärande funktionerna kring mat och måltider inkluderar förutom detta "hur det ska vara" och tvärt om "hur det inte ska vara", där mat förknippas med tabun och "ett ociviliserat beteende".

Den mening mat har för människor är inte på något vis konstant, tvärtom, vårt kosthåll har alltid utsatts för förändringar, både önskvärda och icke önskvärda. Där det önskvärda kan representeras av "nya" matkulturer som människor upptäcker under sina resor och det icke önskvärda av missväxt och svält.

Matkulturer blir på så vis formade i en

Ylva Mattson Sydner är verksam som universitetslektor vid Institutionen för kostvetenskap, Umeå universitet. Hon disputerade i september 2002 vid Institutionen för hushållsvetenskap, Uppsala universitet. Avhandlingen heter "Den maktlösa måltiden – om mat inom äldreomsorgen" och är en studie av etnografisk karaktär om hur mat och måltider hanteras och förmedlas till äldre med omsorgsbehov. Följande artikel bygger på avhandlingens inledande del och de som är intresserade ytterliga fakta och referenser till det skrivna hänvisas till avhandlingen.

dessas omsättning och funktion i människokroppen.

Men maten och måltiderna har också i stor utsträckning andra funktioner, d.v.s. den är bunden till människors sociala liv. Exempelvis kan maten och måltiden betraktas som en del av vardagslivets ritualer, då organiserandet av måltider och ritualerna kring människors ätande är ett sätt att kommunicera och överföra social information.

De allra flesta människor låter varje dags måltider ha ett bestämt mönster, liksom det existerar ett mönster i relation till veckodagarnas olika måltider samt i förhållande till årets helgdagar och livscykelns högtider. Människan har därmed, genom att vara en social varelse, strukturerat sin mathållning i form av måltider flera gånger per dag, året om, under sin livstid.

ciala kontakt som finns mellan den ammande modern och barnet.

MATEN SOM SYMBOL

Denna matens förening av biologisk nödvändighet och social betydelse kan ses som ett "bio kulturellt" perspektiv på näringstillförsel. De biologiska konsekvenserna av kostintaget är uppenbara, men det är också uppenbart att geografiska, sociala, psykiska, religiösa, ekonomiska och politiska faktorer har en avgörande betydelse för människors kosthåll.

Denna vidsträckt betydelse som mat har för människor innebär att mat är livet och att livet kan studeras och förstås genom studier av mat och måltider. Exempelvis kan politiska strategier, sociala skillnader och genus studeras i förhållande till mat.

ständig process, beroende av hur människor lär sig, hanterar och förmedlar matens beredning och konsumtion. I denna process formas så vanor, smak och värderingar kring sådant som vad som är mat, vad som passar till vad och vid vilken form av måltider olika livsmedel passar. På så vis blir maten kulturbärare och tidigare generationers matvanor överförs genom vardagliga obemärkta måltider till senare generationer.

SOCIALISERING OCH SAMHÄLLSOMVANDLING

Människors socialiseringsprocess sker även vid matbordet, där exempelvis bordsskick och den självkontroll som människor lär sig när de anammar bestämda normer, är en slags civilisationsprocess. De komplexa koder som styr vårt bordsskick har utvecklats genom sekel, från generation till generation, vartefter bordsskicket har anpassat sig till förändringarna i människors levnadsvanor. Exempelvis är vanan att äta med kniv och gaffel historiskt sett varken ett särskilt gammalt eller ett särskilt utbrett fenomen.

Mat har med andra ord en betydligt vidare mening än att vara ett näringsintag, genom att matens och måltidens innebörd är fast förenad med individens grundläggande värderingar, vid sidan av dennas sociala och ekonomiska villkor. Samtidigt är också måltidens innebörd för individen föränderlig över tid, och denna förändring sker i takt med den allmänna samhällsomvandlingen. På så vis kommer människor att ha ett kosthåll i unga år och ett annat senare i livet, men barndomens matvanor lämnar alltid djupa intryck.

Denna förändring i takt med tiden innebär inte bara att enskilda individer förändrar sina matvanor under livets gång. Förändringar över tid skapar också skillnader mellan generationers matvanor, både ifråga om maten som sådan och om hur måltiden som helhet formas. Det finns förändringar under 1900-talets senare del som innebär att det uppstått stora generationsskillnader som inte kan relateras till generationernas olika stadier i livscykel. Fischier, en forskare inom området, anser att det uppstått en normlöshet i det västerländska samhället, genom att måltiderna i allt mindre utsträckning är strukturerade och i allt större utsträckning består av individuellt småätande.

SOCIAL BAKGRUND OCH SKILDA FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Maten och måltidernas sociokulturella innebörd innebär att olika kulturer utvecklar

olika förhållningssätt och vanor, men också att det inom en kultur utvecklas skillnader beroende på klass. Det innebär att grupper med begränsade ekonomiska resurser i större utsträckning än andra betraktar måltiden som ett sätt att bli mätt. Maten har på så vis främst betydelse som substans och dess symboliska mening är mer marginell.

I ett annat sammanhang, d.v.s. bland grupper med god ekonomisk standard, prioriteras måltidens samvaro, och en mängd normer i förhållande till måltiden har uppstått. Matens symboliska uttryck, som hur kniv och gaffel ska hållas och vilka samtalsämnen som är möjliga, blir betydelsefulla hos de mer välbärgade eller i vissa sociala miljöer.

Detta att maten och måltiden ges olika mening beroende av ekonomi och klass har tidigare varit tydligare, men även idag finns tydliga skillnader i matvanor som kan relateras till ekonomisk bakgrund.

Kvinna eller man

Det finns också könsmässiga skillnader i hur människor förhåller sig till maten. I allmänhet är kvinnor mer intresserade av hälsosam mat och föredrar maträtter baserade på fisk och grönsaker. Medan män, generellt sett, är mindre intresserade av matens hälsomässiga aspekter och föredrar maträtter baserade på kött. Män värderar också att maten mättar, medan kvinnor i större utsträckning värderar sällskap vid måltiderna och att situationen i sig är en social händelse

I vilken utsträckning olika värderingar i relation till mat och måltider är påverkade av den traditionella arbetsfördelningen kring detta område är okänt. Det är dock vanligen kvinnan i familjen som sköter arbetet kring planering, inköp och tillagning av måltider och genom detta arbete ger kvinnorna familjen dess sociala konstruktion – de producerar familjen. Flera studier har också visat att kvinnorna tar detta arbete för givet och att det ständigt utförs med hänsyn till mannens och barnens preferenser.

Det finns inte bara en skillnad i mäns och kvinnors matvanor och deras förhållande till matproduktionen i hemmet, utan också en skillnad som syns på den arbetsmarknad som kan relateras till mat. Män respektive kvinnor dominerar inom olika arbetsområden, till exempel inom jordbruk, livsmedelsindustri, restaurangnäring eller inom hälsoupplysning.

Bakom denna arbetsfördelning enligt vad som betraktas som manligt respektive kvinnligt, ligger en kulturell föreställning

med en påtaglig historisk dimension. Den offentliga måltidsverksamhet som bedrivs vid förskolor, skolor, sjukhus, försvar och inom äldreomsorg har en stark förankring i det "utflyttade hemarbetet". Det arbetsområde som tidigare skedde i hemmen och sköttes av kvinnorna, bedrivs idag inom offentlig sektor, men sköts fortfarande i stor utsträckning av kvinnor.

Måltidsverksamheter inom offentlig sektor är så kallade sekundära verksamheter, d.v.s. skolor och sjukhus bedrivs inte för att servera mat, men där människor befinner sig en stor del av dagen måste mat serveras. Dessa former av verksamhet förbinds vanligen med en låg status och de som äter dessa måltider kan inte välja något annat. Denna måltidsverksamhet skiljer sig markant från restaurangnäringens, vilken traditionellt dominerats av män. Restauranger förknippas med en högre status och matgäster som väljer att äta där gör det som en nöje.

NÖDVÄNDIGHET OCH LYX

De senaste femtio åren har människors kosthåll inom västvärlden förändrats dramatiskt, genom att det finns en jämn tillgång på mat och ett mycket varierat utbud, i jämförelse med tidigare perioder. Margaret Mead, som är antropolog och som har ägnat en stor del av sin forskning åt matens område, beskriver denna förändring som "matens ändrade betydelse". Hon framhåller absurditeten i att den ena halvan av världen svälter samtidigt som den andra konsumerar mer än den mår bra av. Hon framhåller också att det faktum att mat har börjat produceras som en kommersiell och näringsfattig produkt kopplad till njutning, framstår som en absurditet i förhållande till fattigdom och hunger. På så vis kan mat betraktas i förhållande till människors förutsättningar och möjligheter och det finns en grundläggande skillnad i människors matvanor, en motsättning mellan lyxens/frihetens smak och nödvändighetens smak.

Människors formande av matkulturer är bl.a. ett resultat av tillgång och möjligheter, och i det västerländska samhället har den borgerliga kulturen som växte fram under 1800-talet starkt påverkat vår matkultur. Den kända franska sociologen Bourdieu har hävdat att själva idén om smak är ett borgerligt påfund, knutet till en ide om frihet och valmöjligheter. Den borgerliga kulturen har exempelvis medfört ett ökat ätande på restauranger för njutning och nöjes skull. Detta fenomen startade

Fortsättning på sid 29

Globaliseringen och USA:s militära världsherravälde

"En mycket ung tjej berättar, med rädsla i blicken, att de alla har drabbats av en sjukdom. En lungsjukdom som de inte vet namnet på eller hur den botas? Det tar ett tag för ögonen att ställa om sig till skumrasket inne i klädfabriken utanför staden Phnom Penh i Kambodja, en fabrik som levererar kläder till Lindex. Jag drar automatiskt efter andan när jag går in i fabriken där omkring 500 unga flickor sitter och syr, dagar och kvällar, vardag som helg. Luften är tjock av damm från de tusentals klädesplagg som sys här varje dag och det luktar starkt av de kemikalier som finns i tyget. Fukten och hettan, som Kambodjas tropiska klimat innebär bidrar till att det är svårt att andas."

*(Världen i din ficka.
Fattiga sömmerskor och rika företag,
Carina Carlström, 2000).*

Sedan ett årtionde lever vi i en period, som av många kallas globalisering av ekonomin. Andra menar att det är samma gamla USA imperialism nu som före 1989. Vad betyder då globalisering? Percy Barnevik som var chef för Asea Brown Boveri yttrade vid ett tillfälle följande "Globalisering är företagets frihet att investera var och när vi vill, att producera vad vi vill, att köpa och sälja var vi vill, att hålla inskränkningar och arbetslagar eller andra samhällsregleringar så små som möjligt".

Globaliseringen eller imperialismen kan delas in i tre olika perioder. Den första var Europas kolonisering av Tredje Världen. Denna period varade ända till andra världskrigets slut. De flesta kolonier blev då politiskt självständiga men stannade kvar i ett ekonomiskt beroende av väst genom den ekonomiska kolonialismen. Den andra perioden innebar en internationell arbetsdelning som inleddes i början av 70-talet. Produktionsbranscher som t.ex. textil, elektronik, leksaker och skor flyttades bl.a. till låglöneländerna Sydko-

rea, Malaysia, Filippinerna, Mexiko och Taiwan. I den period vi nu lever i har nyliberalismens trossatser blivit globala - den enda möjliga ekonomiska teorin - "There Is No Alternativ" förkortat TINA.

Genom IMF:s krav på strukturanpassning, krav på fria investeringar, avregleringar, och privatiseringar har många länders ekonomier trasats sönder utan krig. Strukturanpassning är helt enkelt krig med andra medel. Den globala omstruktureringen inleddes i början av 90-talet och tillverkningsindustrin flyttades till låglöneländerna i en rasande takt. De finns nu i alla länder i Tredje Världen och i de tidigare socialistländerna i Östeuropa, Ryssland men även Kina. 1995 publicerades boken "Silke och Stål". Där beskrevs vilka konsekvenser denna omstrukturering haft för kvinnorna i bl.a. Syd Korea, Filippinerna, Hong Kong, Singapor, Indien och Bangladesh. Männen får oftast fast anställning framgår det i rapporten. De riktigt unga kvinnorna får anställning men avskedas när de gifter sig. De gifta kvinnorna som har ansvar för och tar hand

om barn, föräldrar, och syskon är de billigaste och fördelaktigaste att exploatera. De tar vad de får och arbetar för nästan ingenting och har inga skyddsnät. De tar legoarbeten i hemmen, arbetar deltid, tar tillfälliga jobb på t.ex. en MacDonalds restaurang, arbetar på sexklubb eller prostituerar sig.

Men det finns en annan typ av globalisering, globalisering underifrån. Under 90-talet växte en världsomfattande ny social rörelse fram mot rövarkapitalism och de transnationella företagens tyranni. Denna rörelse skapar det världsbanken, IMF och WTO fruktar mest av allt nämligen kunniga, och handlingsberedda människor. Seattle var vattendelaren: Idag skrivs vi in i historieböckerna. "Detta är första dagen på en lång marsch", sade ledaren för Teamsters, en nordamerikansk, facklig organisation.

De indiska småjordbrukarnas rörelse är ett annat exempel på motstånd. De gick emot patenteringen av Meemträdet. En mångmiljonär från USA, Tony Larsson, tog patent på trädet och allt som kunde utvinna av det och sålde det till det transnationella företaget W. R. Grace. Indien skulle nu tvingas att betala licensavgift om de ville utvinna något av trädet. Vandana Shiva, tog upp kampen mot detta. Hon är indisk fysiker, feministisk miljö- och människorättsaktivist, grundare av ett fristående forskningsinstitut, Research Foundation for Science, Technology and Natural Resource Policy. Hon inledde och vann processen mot denna biologiska piratverksamhet inför USA:s patentverk.

I de länder som hade en socialistisk ekonomi och tvingades genomgå det kapitalistiska stålbadet är Östtyskland ett exempel på hur utvecklingen gått för kvinnorna. Där var kvinnorna till 90% en del av arbetsstyrkan. De fanns inom alla yrkesområden före 1990. Idag har den gamla patriarkaliska kapitalistiska strategin använts för att skicka hem kvinnorna. Ar-

bete, daghem och social säkerhet har försvunnit. Många kvinnor är mycket bittra över att deras yrkesskicklighet och erfarenhet inte tas till vara. Liknande situation råder i Ryssland. Vid opinionsundersökningar som gjorts bland befolkningen i Ryssland framgår det inte oväntat, att tre fjärdedelar av de tillfrågade ansåg, att det socialistiska systemet var bättre på att skapa goda sociala och ekonomiska förhållanden för befolkningen.

Den globala frihandeln ger oss fred. Detta är endast en myt. Marknaden växte inte fram genom vanlig byteshandel som försvararna av frihandel påstår. Det liknade mera piratverksamhet, stöld och krig än fredligt handelsutbyte. Vid fri handelns mest framgångsrika dagar under 1800-talet pågick det mest brutala våldet mot bönder och vävare i Indien, ursprungsbefolkningen i Latinamerika och USA:s handel med slavar i Afrika.

MILITARISERINGEN OCH GLOBALISERINGEN

George Kennan, arkitekten bakom USA:s kallkrigsdoktrin, gav 1948 följande råd till USA:s politiska ideologer: "Vi har 40% av världens rikedomar men endast 6,3% av jordens befolkning. I en sådan situation kan vi inte undgå att bli föremål för avund och förbittring. Vår verkliga uppgift under den kommande tidsperioden är att hitta ett sätt att hantera dessa relationer som gör att vi kan tillåta oss att upprätthålla denna orättvisa. Vi får inte bedra oss och tro att vi kan förfalla till idealism och välgörenhet. Vi bör sluta att tala om vaga och orealistiska mål som mänskliga rättigheter, ökad levnadsstandard och demokratisering. Den dagen är inte långt borta när vi kommer att bli tvungna att använda rent maktspråk. Ju mindre vi hindras av idealistiskt språkbruk desto bättre".

USA:s rena maktspråk har manifesterats runt om i världen sedan andra världskrigets slut. Bara fem år efter att George Kennans råd såg CIA till att den demokratiskt valde Mossadeq störtades i Iran och Shah Reza Pahlevi installerades unders var regim den hemliga polisen Savak utförde de mest grymma folkförföljelser. Vi känner alla till ohyggligheterna i Latinamerika, Centralamerika och mellanöstern som USA:s marionettregimer iscensatte, flera var tränande för sina uppgifter vid School Of Americas i USA, som också kallas mördarskolan.

USA:s militärindustri är den industri som har störst betydelse för USA:s ekonomi. Mer än en tredjedel av alla ingenjörer och forskare arbetar i sektorer som har

anknytning till militären. Många stater i USA är nästan helt beroende av den militära industrin som ger arbetstillfällen åt ett stort antal arbetare. De allra största tillverkarna av militär utrustning med Boeing, Lockheed Martin och TRW i spetsen, är baserade i USA. De har bidragit till NATO:s utvidgning genom en nära nog furiös lobbyverksamhet och ekonomiskt kampanjstöd till senatorer och kongressmän i valtider. Öst - och Centraleuropas fattiga länder är de mest lysande marknaderna. Dessa länder tvingas nu att ta miljonlån för att kunna köpa vapen och annan militärutrustning för att uppnå NATO - standard. Det fattiga Rumänien t.ex. lånade 80 miljoner dollar av USA banker för att köpa radaranläggningar.

"Globaliseringsvågen sveper obönhörligt bort den bestående ordningen. Vi måste bestämma oss för vad vi vill ha kvar. Länder sätter nu reglerna för det tjugonde århundradet och lägger grunden till säkerhet och rikedom för dem som lever enligt dessa regler men isolerar dem som utmanar dom utifrån."
(President Clinton)

Detta yttrade ger oss perspektiv på vad som hände i Jugoslavien, Afghanistan och Irak. I New York Times skrev Tom Friedman en krönika där han säger: "En hållbar globalisering kräver en stabil geopolitisk maktstruktur som inte kan upprätthållas utan en aktiv medverkan av USA. Alla tekniska framsteg som Silicon Valley utvecklar, all handel och finansiell integration som den befrämjar och all den rikedom som den genererar kan endast utvecklas i en värld som är stabil på grund av en välvillig supermakt som har huvudstaden i Washington D.C. **Marknadens dolda hand kan inte fungera utan den dolda knytnäven. Mac Donalds kan inte blomstra utan Mac Donell Douglas - det företag som tillverkar stridsflyget F-15.** Den dolda knytnäven som gör världen säker för Silicon Valley's teknologi heter USA:s arme', USA:s flygvapen, USA:s flotta och marinkårsstyrkorna."

Och, kunde han ha tillagt - USA:s globala bassystem och kärnvapenstyrkor.

1996 befann jag mig utanför grindarna till Nevada provområde där jag tillsammans med andra demonstrerade mot de nya typerna av kärnvapenprov som skulle inledas där. På en skylt vid grindarna stod att läsa Bechtel Corporation Nevada Test Site. Bechtel är ett privat bolag som har fått i uppdrag att driva provområdet som är stort som Danmark till ytan. Bechtel Corporation gör inte bara det. Bechtel är

en av världens största konstruktions- och ingenjörsfirmor. Företaget driver telekommunikationsanläggningar, vattensystem, olje - och kemiska fabriker, oljeledningar, kärnkraftverk, gruvor och projekt för den civila infrastrukturen.

Detta företag privatiserade vattnet i Bolivia och höjde vattenpriserna så att en månadsförbrukning av vatten för en familj var lika mycket som två veckors matkostnad. Befolkningen protesterade och blockerade vägarna till Cochabamba i veckor och företaget tvingades lämna Bolivia. Bolaget har nu stämt den bolivianska staten. Bechtel Corporation, är ett bra exempel på hur de transnationella företagen och den globala militariseringen är förutsättningarna för varandras existens. Företaget har specialiserat sig på allt som har med kärnteknologi att göra. Bechtel arbetar för USA:s arme, flotta och flygvapen.

CIA och Bechtel Corporation står varandra mycket nära.

De har varit på plats vid rätt tidpunkt för att dra fördelar av nya gynnsamma politiska situationer efter militärkupper som arrangerats av CIA i samråd med Pentagon. **Bechtel och CIA samarbetade vid störtandet av de demokratiskt valda ledarna i Iran och Indonesien. Ledarna som tillsattes därefter var villiga att öppna landet för USAs investeringar. De iscensatte ofattbara grymheter mot befolkningen i respektive länder. Allt för att de transnationella företagen skulle vara trygga.** Samma sak hände t.ex. i Turkiet efter den brutala militärkuppen 1980 där de transnationella företagen erbjöds förmånliga villkor för att etablera sig där.

WTO är det centrala organet för globaliseringen. Deras handelslagar påverkar praktiskt taget alla områden av samhället. Ett viktigt men förbisett faktum är att säkerhetspolitiken och de militära storföretagen står utanför. I artikel 21 i General Agreements on Tariffs and Trade-GATT-som är WTOs viktigaste dokument, slås fast att ett land inte kan hindras från att göra något som de anser nödvändigt för att skydda sina grundläggande säkerhetsintressen. Det gäller handel med vapen, ammunition och allt som faller under ett lands säkerhetspolitik. Detta undantag tillåter de rika, industrialiserade länderna att komma undan WTOs regler genom att använda sig av militärbudgeten för att stödja företag, gynna regional utveckling genom försvarskontrakt och upprätthålla industrikunskapen genom vapenforskning och utveckling. En liten grupp rika och mäktiga länder kontrollerar WTO, NATO och IMF. Dessa länder står samtidigt för

98% av kärnvapeninnehavet, ger ut 75% av de 800 miljarder i militärutgifter per år i världen och står för 87% av vapenhandeln.

Efter andra världskrigets slut anlade USA militärbaser runt hela Sovjetunionen för att omringa kontinenten. 1947 fanns 400 militärbaser, flera med kärnvapen i bl.a. Japan, Sydkorea, Filippinerna, Diego Garcia, Turkiet, Saudiarabien och Västeuropa och Nordafrika. **Under 90-talet, efter det kalla krigets slut har USA byggt ut sitt militära kontrollsystem med baser i Kosovo, Centralasien, Colombia, Brasilien, Ecuador och Peru.** USA utövar idag påtryckningar mot Bolivia och Argentina för att de ska upplåta basanläggningar.

Rymden är nästa mål. Flera länder runt om världen uppvaktas av Bush administrationen för att de ska ställa sina baser till rymdkrigets förfogande. I december 2002 anhöll USA formellt om att få använda avlyssningsbaserna Menwith Hill och Fylingdales i Storbritannien för sina militära rymdplaner.

Människor har börjat protestera. Runt om i världen och även i Sverige genom-

förs protester mot dessa planer. I Kalifornien finns en flygbas där flygvapnet tränar uppskjutning av missiler som ett led i rymdkrigsföringen. Där demonstrerade befolkningen. En av banderollerna bar texten: "Militariseringen av rymden är globaliseringens polisstyrka."

Militären säger själva i publikationen "Vision 2020" utgiven av US Space Command, en reklamskrift för rymdkriget att – "Klyftan mellan de som har och de som inte har kommer att öka. Av den anledningen måste rymden användas för krigsföring".

Kriget mot Irak måste ses mot bakgrunden av detta. Många håller det för självklart att det handlar om kontroll av de stora oljereserverna och inte ifall Irak har massförstörelsevapen eller inte. Men det är inte enbart oljan det handlar om. USA har råd att köpa den olja de behöver. Det handlar i högre grad om kontroll av hela Mellanöstern genom att installera en USA vänlig regim. Om USA anser sig ha rätt att bestraffa ett land som bryter mot FN resolutioner med flygbombningar borde ju Israel logiskt vara det första bombmålet. I synnerhet med tanke på de otaliga FN res-

olutioner som Israel struntat i. **Israel är även det land i Mellanöstern som har de största lagren av kärnvapen och kemiska vapen och andra sofistikerade vapen.**

Borde inte i konsekvensens namn även Marocko bombas? Marocko ockuperar Västsahara sedan 1975 i strid mot FN:s resolutioner. Eller varför inte Turkiet som utfört etnisk rensning i östra Turkiet genom att förjanta 3000 byar i östra Turkiet och drivit hundratusentals människor på flykt. **Alltså handlar USA:s planer på att bomba Irak inte om vad Irak har gjort eller inte gjort.** Det handlar om makt över området. Full spectrum dominans. Vi måste starkt protestera mot detta. Runt om i världen samlas hundratusentals i protest. Vi måste göra vårt allra yttersta för att väcka en stark opinion även i Sverige så att vår statsminister Göran Persson tvingas lyssna och ändra sin undfallande politik gentemot USA:s anspråk på världsherravälde.

Detta är bara början. Vilka länder står i tur efter Irak?

Agneta Norberg □

Kvinnomarsch för fred i Israel och Palestina

Våren 2002 tog en grupp norska kvinnor initiativet att organisera en marsch för mänskliga rättigheter i Israel/Palestina under 2003. I denna Human Rights Marsch skall kvinnor från hela världen delta tillsammans med kvinnor från både Israel och Palestina.

Initiativtagare till marschen är norskan Torill Eide som har besökt området många gånger och med skräck och oro bevittnat utvecklingen. Hon har sett det omänskliga lidandet och hörsammat människors längtan efter fred och rättvisa.

Som ett led i planeringen av marschen kom en grupp israeler och palestinier i höstas till Norge och efter jul var det dags för några i den norska kommittén att besöka Israel och Palestina. Jag lärde känna Torill redan 1982 när vi båda deltog i fredsmarschen till Moskva och när jag blev erbjuden att följa med på denna 10-dagars resa tvekade jag inte.

Våra värddar hade planerat ett ambitiöst

program och dagarna var fulla av möten och diskussioner, besök i flyktingläger och hos ledande politiker. I Ramallah fick vi träffa Yasser Arafat i hans utbombade högkvarter. Var vi gick mötte vi människor som gav uttryck för både förtvivlan och uppgivenhet men också delade med sig av skratt, glädje och hoppfullhet. Alla palestinier längtar efter ett slut på ockupationen och de israeliska bosättningarna och önskar en rättvis fred. På båda sidor lider människorna och önskar ett slut på det upptrappade våldet och otryggheten.

De israeliska och palestinska fredsgrupperna ordnar de praktiska detaljerna för inrikes transporter och övernattningskvällarna ägnas åt idéverkstäder, seminarier och olika kulturaktiviteter. I själva marscherandet kommer endast kvinnor att delta men män är välkomna att delta i alla andra aktiviteter, inte minst när vi skall ersätta några av de 360 000 olivträd som har förstörts. För den lokala befolkningen kommer det att betyda mycket att få avsättning för sina produkter när vi går genom städer och byar.

Det är viktigt att vi blir många som

deltar i denna marsch, bla av säkerhets skäl. Vi hoppas inte minst på deltagare från USA. För att uppnå detta har marschen flyttats fram till hösten efter samråd med våra lokala samarbetspartners. Krigsriskerna i Irak har också påverkat det beslutet.

Det var många hemma i Sverige som avrådde mig att fara till Mellanöstern, men det är en resa som jag inte ångrar. Den har berikat mitt liv och jag tror att jag tillsammans med andra kan skapa möjligheter för fred, försoning och rättvisa i området. Inte någon gång kände jag oro för min egen säkerhet.

Agneta Eriksson □

Agneta Eriksson, Gaggegatan 17B, 30237 Halmstad telefon 035,129150, e-post agneta.e@telia.com är svensk kontaktperson för den kvinnliga fredsmarsch som planeras i Palestina/Israel i början av oktober 2003. Varje deltagare står för sin resekostnad. Logi ordnas av de lokala arrangörerna i billiga hotell, skolor och privathem.

För mer information :

www.humanrightsmarch.org

Lätta vapen - stora problem

Lätta vapen är ett enormt problem, som världssamfundet sent omsider börjat ägna uppmärksamhet åt. En av de regioner i världen som är mycket hårt drabbad är Centralamerika. *FN uppskattar att det finns cirka 2,5 miljoner lätta vapen i de centralamerikanska länderna.* Ett särdrag för Centralamerika är att det inte produceras några vapen i regionens länder. Ändå finns det stora mängder vapen i området. Många av dessa kom från USA och Sovjetunionen och såldes eller gavs som gåvor under kalla kriget. *Den oberoende fredsstiftelsen Fundacion Arias anger att utgifterna relaterade till lätta vapen utgör så mycket som 14% av BNP i regionen.* I El Salvador har fler människor dött av lätta vapen-relaterad våld efter inbördeskriget än under själva kriget.

Sedan maj 1999 har Kristna Fredsrörelsen drivit ett projekt där parlamentariker, regeringsföreträdare och representanter för civila samhället från Centralamerika mött spanska och svenska kollegor, i syfte att utbyta erfarenheter och ge politiskt stöd till reformarbetet mot lätta vapens okontrollerade spridning i regionen. De flesta länderna i området har genomlevt år av svåra väpnade interna strider och hela den centralamerikanska regionen befinner sig i dag i en postkonfliktsituation. Ett av de största hindren för social och ekonomisk utveckling är just ansamlingen och användandet av handeldvapen. Några av de väl kända problemen med dessa lätta vapen är att de är billiga, lätt rör sig från ett konfliktområde till nästa, dessutom är det relativt okomplicerat att lära sig att använda dem. Bristande gränskontroller och hög våldsnivå är orsaker som bidrar till att många människor i Centralamerika väljer att skaffa sig vapen. Den centralamerikanska regionen behöver omvärldens stöd för att inte på nytt hamna i en negativ våldsspiral. Europa och inte minst Sverige kan ge ett mycket viktigt stöd i detta arbete.

När FN i juli 2001 genomförde den första konferensen om den illegala handeln med lätta vapen i alla dess aspekter, var det ett stort arbete som låg bakom att det över huvud taget var möjligt att genomföra ett internationellt möte på detta känsliga tema. En politiskt bindande handlingsplan antogs. Från den svenska riksdagen deltog en stor parlamentarikergrupp med representanter från nästan alla partier. Parlamentens roll som lagstiftande organ var en av de punkter som lyftes fram som viktiga frågeställningar i arbetet mot lätta vapen fortsatta spridning. Nu, snart två år efter FN:s konferens om lätta vapen, handlar det om att fylla den politiskt bindande handlingsplanen med innehåll.

I riksdagen har det bildats en förening, vars första ordförande var den socialdemokratiska ledamoten Majlene Westerlund Panke. Sedan november 2002 är Karin Enström, moderat ledamot av försvarsutskottet ordförande. Från denna grupp har man särskilt följt utvecklingen i Centralamerika. Det har hittills genomförts tre interparlamentariska utbyten inom ett särskilt program som har finansierats av SIDA och Utrikesdepartementet, med möten i Stockholm, Nicaraguas huvudstad Managua, på FN:s fredsuniversitet i Costa Rica samt i det spanska parlamentet. Vid det tredje parlamentariker mötet i Madrid, den 2-5 oktober 2002 skapades ett interparlamentariskt permanent forum. Redan nu har viktiga framsteg uppnåtts i arbetet att förbättra och harmonisera den nationella vapenlagstiftningen i de centralamerikanska länderna och på regional nivå. Detta visar att framsteg är möjliga. Centralamerika kan bli ett föregångsområde i bekämpandet av lätta vapen. Med tanke på den centralamerikanska regionens strategiska läge mellan Nord- och Sydamerika, den nära kopplingen mellan vapenhandeln och narkotikatrafiken samt det alltmer försämrade läget i Colombia, gör att det är viktigt att

omvärlden agerar för att förhindra att situationen förvärras ytterligare.

En viktig insikt är att problemen med lätta vapen inte bara är något som drabbar fattiga länder i Syd. Det ökande antalet vapen i omlopp i Sverige riskerar att leda till en förändrad syn på hur vapen ska vara tillgängliga för en bredare befolkningskrets, där vapen ses som ett skydd snarare än som ett hot mot medborgares säkerhet i vardagen. Att många goda ansatser görs över hela världen är också tydligt. *Vi har inom ramen för parlamentariker utbytet kunnat konstatera att El Salvadors vapenlagstiftning i många avseenden är mer restriktiv än vår svenska.* Det väcker viktiga tankar om hur vi kan arbeta för en bättre kontroll över vapnen även i vårt land. Svenska enskilda organisationer har gjort ett mycket viktigt arbete för att uppmärksamma lätta vapen-problematiken och nått stor framgång. FN:s avdelning för nedrustningsfrågor, Departement for Disarmament Affairs undertecknade vid konferensen i Costa Rica ett historiskt så kallat Memorandum of Understanding med Kristna Fredsrörelsen. Det är första gången denna FN-avdelningen skriver ett sådant avtal med en enskild organisation. Det är också Kristna Fredsrörelsen som har drivit processen med parlamentarikerutbyten mellan Europa och Centralamerikanska parlament framåt. Det är stimulerande att se att det går att påverka så komplexa och svåra globala problemområden som detta och att vi kan lära av varandra mellan regioner som är så olika. Lätta vapen är ett område som orsakar ett enormt lidande och som vi alla kan drabbas av.

Peter Brune □
koordinatör Kristna Fredsrörelsens
programområde mänsklig
säkerhet och nedrustning

Vilken människotyp kan hindra världen att drunkna i blod?

**Människor har alltid drömt om en fredlig värld;
en värld utan krig och elände.**

Men drömmen har aldrig blivit annat än en dröm.

Få människor har på allvar insett, att drömmar inte förverkligar sig själva.

**Få har tagit den sanningen till sig att alla måste medverka för att ett
mål skall uppnås och att vi bär på ett
tungt ansvar för vad vi underlåter att göra.**

UPPLYSNINGEN, FRAMSTEGSRÖRELSEN

Det fanns en period då väldigt många människor var medvetna om såväl individens som kollektivets ansvar för att världen skulle bli bättre att leva i. Det tankegods som besjälade dessa människor brukar kallas upplysningen, utvecklingsläran, framstegsandan etc. Klart var att världen, samhället, miljön måste förbättras, men var skulle man börja? Hur skulle människor som var påverkade av den onda värld de levde i kunna skapa ett bättre samhälle? De måste ju själva vara onda? Nej, de kunde inte vara alltigenom onda, för då skulle de inte kunna drömma om en fredlig och god värld. Slutsatsen blev, att alla människor är goda innerst inne. Det gäller bara att frilägga det goda fröet och få det att växa och utvecklas. Upplysning och uppfostran blev framstegsrörelsens nyckelord. Men vem skulle tillföra den kunskap och insikt som majoriteten av människorna saknade? Jo, det skulle de göra som visste mer om vad som orsakade krig och annat elände. Läkare och lärare blev en viktig grupp.

ETIK OCH MORAL

En grundtanke hos framstegsrörelsen var, att människorna inte endast skulle upplysas om hur saker och ting är beskaffade utan också om hur de själva skulle förhålla sig till saker och ting. Framstegsrörelsens budskap var både sakligt och normativt. Vi kan ta ett exempel: När vetenskapen har konstaterat att

”alkohol är en för den mänskliga organismen skadlig drog”, så säger framstegsrörelsens representanter att vi inte skall använda alkohol. Liknande exempel kan dras på område efter område. Rörelsens syfte var att förbättra människan till både kropp och själ. För att kunna skapa en bättre värld måste människan ha makt över sig själv och lära sig att ta avstånd från allt som var skadligt för henne själv och medmänniskorna. Det handlade en hel del om att göra uppoffringar och att skaffa sig kontroll över sina handlingar. Det handlade i hög grad om det som vi idag brukar benämna ”etik och moral”.

Framstegsrörelsens anhängare ägde ett stort självförtroende. De var helt övertygade om att mänskligheten, så där omkring sekelskiftet 1900, stod på den högsta tekniska, sociala och moraliska nivån i sin historia. Ja, man gick så långt att man trodde sig kunna skapa ett himmelrike på jorden och att religioner, kyrkor och Gud mycket väl kunde avskaffas. Framstegsrörelsens idéer fick en mycket stor och allmän spridning. Man kan gott och väl hävda att hela den svenska folkbildningen och folkrörelsen var väl bekant med dess tankegångar. Det är lätt att finna belägg för att idéerna hittade vägen även till skolflickor i lägre socialgrupper.

1914

År 1914 fick framstegsrörelsen en åknäck så allvarlig, att den aldrig repade sig. Det var när första världskriget bröt ut. I framstegstänkandet ingick tron att krig aldrig mer skulle utbryta. Männ-

niskan hade kommit så långt i sin utveckling att något så barbariskt och lågstående som krig ansågs otänkbart. Men det blev inte bara ett världskrig. Tjugo år senare blev det ett till och nu ännu grymmare och brutalare. Människor började fundera över varför. Handlade det enbart om diktatorsgestalter som Hitler och Mussolini eller hade det något med mänskligheten som sådan att göra? Gamla tankar om människans utveckling kom till heders igen. Hur hade det gått med upplysning, uppfostran och utveckling?

FRÅN ROVDJURS- MENTALITET TILL EN NY MÄNNISKOTYP

En som grubblade över detta var Vinding Kruse, en för mig hittills obekant tänkare. År 1944, i andra världskrigets slutskede gav han ut en bok med titeln Det nya samhället. Bokens grundtankar behandlades i en artikel i tidskriften Vita Bandet. (VB 1944 nr 9 s 6: ”En ny människotyp”. Av rektor K. Helveg Petersen, Danmark.) Vinding Kruse menade, att samtidens människotyp aldrig skulle kunna skapa en fredlig värld.

Samtidens människa var resultatet av en ojämn utveckling. I intelligens, tekniska kunskaper och färdigheter samt i yttre materiell kultur stod hon högt över urmänniskan. Men på en viss avgörande punkt var den mänskliga nutidstypen besläktad med urmänniskan. De var båda typer av själviskhet. Under kulturens fernissa levde alltfjänt urtidens människodjur.

"De flesta människorna i vår tid söka nämligen överallt, både i näringslivets ekonomiska kamp, i den politiska kampen inom staden och mellan staterna, tillskansa sig så mycket som möjligt av denna världens goda, pengar, landområden, makt och ära, utan hänsyn till om det sker till skada för deras medmänniskor och samhället".

VINDING KRUSE

Den rasande kampen mellan folken visade, att "människorna, trots all sin teknik och yttre kultur, ännu inte ha hunnit ut över rovdjursstadiet, ut ur kampen i djungeln." Det var bara ett fåtal av mänsklighetens stora banerförare som hade pekat fram mot en ny människotyp, osjälviskhetens typ, men dessa enstaka ensamma hade inte fått många anhängare. De hade blivit förföljda, stenade och upphängda på kors. Varför? Massan av människor känner instinktivt, hävdade Vinding Kruse, att det ideal, som dessa stora andar kräver av dem, innebär att de måste uppge rovdriften på sina medmänniskor och således förinta rovdjuret inom sig.

De flesta reagerar sannolikt med förtrytelse inför ett sådant påstående. "Jag är väl inget rovdjur!" Men Kruse menade, att även om man inte själv uppträder som ett rovdjur, så tillåter man andra att göra det. Hur kan det komma sig? På den tiden hänvisade man till Versailles-freden, kolonialväldet, kapitalismen, kapprustningen och olika idelogier. Bakom allt detta stod dock den enskilda människans skuld:

"Vi ha alla en del av ansvaret för vad som sker. Och om än vi icke anse oss hava uppträtt som rovdjur, så kan den övervägande delen av mänskligheten likväl inte neka att den tillåtit rovdjursnaturen få det största tänkbara spelrum. Det är något djupt vemodigt däri att miljoner flitiga och strävsamma familjer levat jämförelsevis oanfäktade av den förberedelse för kriget som ägde rum. Envar var upptagen av sina egna problem. Där var arbetet, framgången, den dagliga ekonomin; där var koloniträdgården, biografen, teatern, tidningarna, böckerna, sällskapslivet; allt skulle ha sin del. Huruvida villkoret var uppfyllt för att allt detta kunde gå sin fortsatta, gilla gång, därom bekymrade man sig föga. Det överlät man villigt åt andra och man tillät sig ofta t.o.m. lyxen av en axelryckning åt de fantaster, som ägnade sig åt fredsarbete och fredspolitik och slösade tid på att tala om försörjning mellan folken".

KRIGET 1939

Hösten 1939 gick man, med den inställningen att det alltid funnits krig och alltid skall finnas krig, "sakligt och lugnt in i den väpnade uppgörelse, som hittills inte på något synligt sätt bidragit till att lösa något mellanfolkligt problem."

Kruse hävdade att det stod helt klart, att vilket innehåll man än gav fredsslutet, så skulle man inte komma ett steg framåt, så länge den själviska människotypen dominerade. Framsteg krävde en människa, som hade en rakt motsatt inställning till kriget som system än den rådande. "Kriget måste i folkens sinne stå naket och utan skrud såsom det i verkligheten är: ett ynkligt och ovärdigt sätt att avgöra tvister." Åsikter som att krig måste finnas för att plocka fram människans bästa egenskaper: offervilja och självförlömmelse, måste utrotas. Militära dygder som tapperhet och offervilja fick inte värdesättas från sådana synpunkter. Kriget skulle framställas i belysning av de olyckor och lidanden det åstadkom. Ett ont medel kan aldrig leda till ett gott mål. Krig har aldrig, sedda i ett större sammanhang, skänkt världen något annat än ont.

EN NY UPPFOSTRAN

Huruvida ett sådant synsätt skulle kunna få en allmän spridning berodde helt och hållet på vilken uppfostran det uppväxande släktet skulle få. Det skulle kunna gå om uppfostran till fred sattes in i alla länder med samma uthållighet som uppfostran till krig dittills hade kunnat påräkna. Den ungdom som hade växt upp under kriget hade inte något tydligt minne av någon annan form av mellanfolkligt samliv, än den som hörde samman med dånet av tunga bombplan. Allt de läste och hörde i tidningar, radio och i hemmen handlade om kriget. Det talades om ungdomens förfall och urspårning, om dess brist på respekt för auktoritet och traditioner, men var det något att förvånas över? Det var enfaldigt att tro, att den äldre generationen kunde "söla ner sig i dyn, medan ungdomen skulle resa sig som en klippa ur det allmänna förfallet." Ungdomen var egentligen bättre än man hade rätt att vänta, men fruktansvärd var "den självklarhet, den kalla saklighet" varmed den deltog i det hela. Småpojkar på tre-fyra år talade med säkerhet om militära problem. De kände i detalj till maskingevär, bombplan, jagare, pistoler, tanks o.s.v. Större barn och ungdom var ännu mer insatta. Därtill kom deras själsliga upptagenhet av fronthändelserna, hela deras medlevelse i tidens alla dystra händelser utan medkän-

la med de skakande sorgespel som utspelades.

EFTER 1945

Skulle Europas ungdom kunna inse att det fanns en annan grundval att ställa sig på än den som föregående släktled hade använt sig av? Skulle den inse, att en sådan grund fanns, när nationalegoism, maktbegär, hat- och hämndkänslor ersattes med en stark samhörighetskänsla gentemot andra folk, med humanitet och människokärlek? Skulle den inse, att det inte räckte med en vag och sentimental beaktelse till freden som det teoretiskt bästa, utan att det krävdes ett uthålligt och segt arbete för att bevara freden som enda möjliga och människovärdiga livsform. Skulle den inse, att deras aktiva insats måste präglas av "offervilja och självförlömmelse".

De små staterna hade sina alldeles särskilda förutsättningar att gå i spetsen för ett sådant synsätt. Stormakterna kunde knappast väntas inleda detta nya skede i mänsklighetens historia. De bar inte svärdet förgäves. Åtskilliga småstater hade däremot för länge sedan övergivit maktkampen och beträtt förhandlingsvägen. Den tiden behövde inte vara så avlägsen, då även de stora staterna lät tala med sig och icke bara lyssnade nedlåtande till de små staternas röster utan även handlade likt dem som inte hade någon annan utväg. Som historieforskare är det intressant att ta del av tankar utformade av personer som i andra världskrigets slutskede funderade över framtiden. Utan att ha gjort någon grundligare forskning i efterkrigstiden kan jag inte låta bli att spekulera i hur det gick med Kruses framtidsidéer. Hur blev det med krigstidsbarnens uppfostran? Hur gick det med den dåtida människotypens rovdjursmentalitet? Har vi blivit mer offervilliga och självförlömmande?

EFTERKRIGSGENERATIONEN

Vi kan börja med barnuppfostran. De människor som var eller blev föräldrar under andra världskriget och åren närmast därefter hade alldeles säkert en önskan att lära sina barn hata kriget. De tog avstånd från krigsleksaker. Pappor som kom hem med cowboydräkter och pistoler till sina pojkar sågs inte med vänliga ögon av medvetna föräldrar. Även andra mekaniska leksaker ogillades. Barn skulle leka med byggklossar och modellera, ha god tillgång till ritmaterial och annat pedagogiskt lekmaterial. De skulle inte se vålds- och krigsfilmer och inte heller bondkomik

som Åsa-Nisse-filmerna. Framför allt skulle pojkarna lära sig att inte slåss och flickorna att inte retas med varandra. Barn skulle vara barn och klädda därefter och inte som dagens småflickor se ut som sexbomber i miniatyr.

Detta var också den första generation barn som i större omfattning fick se och uppleva andra länder. Föräldrarna, som växt upp under små ekonomiska omständigheter och under krigets isoleringsår, var nyfikna på omvärlden. På motorcykel for de till grannländerna och när charterresorna började tog de med barnen ut i Europa och till andra världsdelar. Synen på andra folk och nationer var positiv. De tidiga invandrarskarorna togs emot med välvilighet och spänning. Nya barnkullar fick lära känna sina utländska fäders hemländer.

Efterkrigsföräldrarnas barnuppfostningsidéer höll i sig under 1960-talet. Kan det vara orsaken till att vi hade en politiskt väldigt medveten ungdom i slutet av det decenniet? En skolorngdom som ville fira alternativ jul, tog avstånd från atomvapen och skickade en del av sina första intjänade slantar till Biafra-barnen.

En ungdom som diskuterade politik på skolgårdarna och bildade politiska ungdomsföreningar åt både höger, vänster och i mitten. Det var de riktigt unga som initierade 68-rörelsen och den påföljande nya kvinno- och rörelsen.

SATSA PÅ DIG SJÄLV

Här fanns en stor del offervilja och självförglömmelse, men vad hände sedan? Helt plötsligt talar vi om "satsa på dig själv" - kurser, som något egoistiskt och inte något som har med människans framåtskridande att göra. Klasskillnaderna, som många trodde inte fanns, blir tydliga och större. Aktieklipp, fallskärmar, enorma inkomstskillnader mellan olika yrkeskategorier. Rovdjursmentaliteten framträder öppet och skamlöst på alla områden, inte minst det sexuella. Hänsynslöshet, artighet, ja, "offervilja och självförglömmelse", lyser med sin frånvaro. Det gäller att "ta för sig" är slagordet.

Hur förhåller sig de unga? Några ord ur artikeln ovan rinner mig i hägen, nämligen påståendet att fruktansvärd var "den självklarhet, den kalla saklighet", varmed krigstidens ungdom deltog i det hela, att de var detaljerat insatta i allt som hände och levde med i sin tids alla dystra händelser "utan medkänsla med de skakande sorgespel som utspelades".

Just detta tycker jag mig kunna märka i dagens samhälle. De unga tar självklart och sakligt del av det som händer - och de

imiterar. De "festar" med alkohol och tycker det är självklart att dricka på "helger", mobbar och misshandlar varandra, kallar flickor för "horor", men anammar pornografins sexuella utspel och har sexuella vanor som krigstidens ungdom inte anade existensen av. De spelar dataspel och tittar på filmer med det råaste våld utan att beröras emotionellt. "Det är ju bara spel", "det är bara på låtsas, ju!" Sexualliseringen och våldsmentaliteten kryper längre och längre ner i åldrarna. Könstillhörigheten markeras till ytterlighet. Barnkläderna får en tydlig könsmarkering. Det skall synas vem som är pojke och vem som är flicka. Pojkavdelningen i våra varuhus är fyllda av praktiska och sportiga kläder medan flickavdelningen drunknar i "sexiga" finkläder, glitter och bjäfs som tar mycket tid att sätta på sig. Smink är självklart från tolvårsåldern. Pojkar skall vara aktiva - och krigiska - flickor skall vara sexiga och titta på när pojkar slåss och skjuter. Är det inte så det har varit alltför mycket i vår värld? Är det inte därför som krig och våld kan påbörjas och pågå? Har jag fel när jag säger, att dagens ungdom "tar självklart och kallt sakligt" del av det som händer idag? Att den accepterar klasskillnader, stora inkomstskillnader, våldsfilmer, att den finner sig i dåliga arbetsförhållanden, att den inte gärna går med i fackföreningar och politiska partier, inte vill ta över det svenska, redan inarbetade, föreningslivet, att den ställer låga krav på kultur och nöjesliv, att den besjållas av kvinnoförakt och förakt för äldre generationer?

Jag anar redan vilka svar jag får på mina påståenden: "Alla är inte så som du säger", "Du är alltför negativ", "Vi måste ta fram det positiva", "Det finns stort motstånd mot USA:s krigspolitik."

Mitt syfte är inte att måla "fan på väggen". Det är att försöka hitta en förklaring till varför det har blivit, som det har blivit. Då är det viktigt att våga se på verkligheten och inte "sticka huvudet i busken", vilket många erkänner att de gör. De vill inte se, de orkar inte tänka på allt tråkigt som händer. Varför inte? Jo, då kommer bl.a. det där otäcka ordet "skuld" in i bilden! Och skuld är något av det värsta vi, dagens människor, kan känna! Därför är vi kvicka att "be om ursäkt", och så är saken klar, tror vi, och glömmer att i ordet "ursäkt" eller "förlåt" ligger också ett löfte om, att det som hänt aldrig skall upprepas. Till ursäkten hör bot och bättring, men det är tillåtet att glömma.

1960-70-TALET POLITISKA VILJA

Det är dags att avrunda. Det vill jag göra genom att för ett ögonblick återvända till sexti- och sjuttitalens politiskt medvetna ungdom och dess vuxengeneration. Vilket gensvar fick den ungdomen egentligen? Var deras föräldrar och myndighetspersoner mogna att möta upp på resultatet av den uppfostran de varit med om att praktisera? Mycket tyder på att så inte var fallet. Möttes inte de unga i sin iver att omvandla samhället i hög grad av hån, förlöjliganden, milt overseende, ja till och med straff och utstötthet? Beträktades inte deras dröm om ett möte mellan klasserna med hån och förakt även från etablerade fackföreningsmän och politiker? Intalades de inte, att de måste tänka på sig själva och sina efterkommande och inte slösa bort tiden med nyttolöst ideellt och politiskt arbete? Stöttes de inte bort av de etablerade partierna för att de var för unga och måste stå på tillväxt, innan de fick något att säga till om? Hindrades de inte av den äldre generationens maktlystnad, överförmynderi och rädsla för att förändringen skulle "gå för långt"? Underlät inte vuxengenerationen att fänga upp den politiska vilja som fanns och leda in den i fruktbara riktningar? Jag minns själv från mina första politiska möten hur äldre medlemmar ställde sig upp och predikade halvtimmesvis om hur de rätt de själva hade och hur fel de unga uppförde sig. I stället borde de unga ha fått uppgifter i partiet. Var inte det bemötande de fick en viktig orsak till att större delen inordnade sig i leden och började tänka på sina egna fördelar, speciellt när tiderna blev sämre och de såg snikenhet och rovlustnad framträda allt öppnare? Ingen ide att bråka. Bäst att anpassa sig för att överleva.

Fler frågor kan ställas, fler förklaringar ges och överväganden göras. Men om vi tror på människans möjlighet att förändra världen, måste vi också tro på människans förmåga att förändra sig själv. Vi måste inse, att den rovdjursmentalitet (inget ont om rovdjuren som sådana) som håller på att återvinna herraväldet över mänskligheten inte kan rädda världen från att drunkna i blod. Det kan endast den offervilliga och självförglömmande människan göra; endast den människa som inte bara ser sina egna utan också sina medmänniskors behov. Det finns många sådana människor och de kan bli tusenfalt fler, men det kräver att var och en av oss tar itu med vår egen bekvämlighet, undfallenhet och brist på offervilja.

Hjördis Levin. □

Den farliga rädslan

Iraks 24 mijoner invånare syns inte i den uppskruvade krigsretoriken

Såg Michael Moores kraftfulla partsinlaga Bowling for Colombine i helgen. Dokumentärfilmen handlar om hur två unga killar efter ett besök i bowlinghallen åker till varuhuset intill skolan och köper kilovis med ammunition, för att sedan kallblodigt skjuta ner tolv skolkamrater, en lärare och slutligen ta sina egna liv inne i skolan.

Filmen försöker förklara varför skjutvapen dödar fler än 11.000 människor varje år i USA, medan grannlandet Kanada, också tungt beväpnat, bara har en bråkdel dödsskjutningar. Japan och Storbritannien ännu färre.

En militärklädd småbarnsmamma i Michigan ger ett tänkbart svar i filmens inledning. Om någon bryter sig in i ett hus, ringer man polisen för att de har vapen, säger hon, men det är dumt att vänta. Det är bättre att ta tag i saken själv. Skjut först och fråga sen.

Den filosofin har förstärkts efter den fruktansvärda attacken mot World Trade Center 11 september 2001. Vapenförsäljningen i USA har gått upp med 70 procent, ammunitionsköpen har mer än fördubblats.

Den filosofin används också av Vita huset och Pentagon. Om inte FN ingriper mot Irak, gör vi det på egen hand, lyder det raka budskapet.

Om mer vapen skulle ge säkerhet, skulle USA vara det säkraste landet i världen. Så är det inte. Istället är det rädslan som dominerar. Rädslan och en önskan om hämnd. Hur ska man annars tolka det faktum att USA ska använda järnskroten från WTC till att bygga ett krigsfartyg med det stolta namnet New York?

Också de oskyldiga offren exploateras för att rättfärdiga ett kommande krig mot Irak. I en insändare i New York Times skriver Rita Lasar, en 71-årig hänka som miste sin bror 11 september, om hur hans död har glorifierats och använts för att mo-

tivera bomber över Afghanistan och förföljelse och fängslande av muslimer. President Bush upphöjde brodern till en nationens hjälte tre dagar efter katastrofen, men för Rita Lasar kändes det som ett knyt-nävsslag i magen.

"Fler oskyldiga människoliv får inte spillas" skriver Lasar och tågar ut i ett personligt korståg för fred.

Rädsla och hämnd är
inga bra känslor
när

Redo för krig. USA:s president George W. Bush är tillsammans med Storbritannien, Spanien och Bulgarien beredda att avvärja Irak med våld. Övriga elva länder i säkerhetsrådet säger nej, men det förefaller inte krigshetsarna ta hänsyn till.

viktiga beslut ska tas. Men dessvärre ser det ut som om Vita huset delvis drivs av dessa sinnesstämningar när kriget mot Saddam rycker allt närmare. Frustrationen över att inte Europas rycks med är därför förståelig.

Den som inte är med oss är emot oss, är den enkla logiken som används när sinne-

na kokar över, som senast hos försvarsminister Donald Rumsfeld. När han jämför Tyskland med Libyen och Kuba har diplomatin inte längre en chans.

USA har målat in sig i ett hörn, och president Bush kan näppeligen backa hem sina 150 000 soldater utan skottlossning. Det är därför inte svårt att se ett mar-
drömsscenario målas upp.

USA anfäller med stöd av Storbritannien och några länder från det "nya" Europa, utan ett enhälligt beslut i säkerhetsrådet. FN desavoueras, EU:s utrikespolitik spricker en gång för alla och bin Ladins terrorister får nya motiv för hot om blodig hämnd. Folkrätten urholkas och de mänskliga rättigheterna åsidosätts. Rädslan skruvas upp ytterligare några varv.

Men de som verkligen har anledning att vara rädda, Iraks 24 miljoner invånare, syns inte i krigsretoriken och de diplomatiska snurriheterna. De som snart ska få uppleva effekten av 3 000 missiler, som enligt Pentagon ska inleda anfallet, förefaller Bush och Rumsfeld bry sig föga om. Saddam och hans vapen ska bort, hur många civila som riskerar att dödas talas det tyst om. Det är det verkligt skrämmande i krigshotet.

Ett lidande folk, drabbat av en hänsynslös diktator och tolv års hårda sanktioner, kan få det mångfalt värre. Det om något borde vara tillräckligt för att förstärka FN:s vapeninspektörer och ge dem mer tid för att komma fram till en fredlig avrustning.

Peter Franke □

Öppet brev till statsminister Göran Persson

Israelisk bosättning. Är detta vår kommande framtid? Att leva inom taggtråd?

För mer än 4000 år sedan levde sumererna i nedre Mesopotamien, dagens Irak. Bagdad var Scheherazade, var Tusen och en natt. Författaren Maria Bergom Larsson skriver i sin bok **Nedstigning** (1989) om sumererna: "Men det som var sumerernas styrka och drivkraft – tävlingsandan, begäret efter överlägsenhet, seger, prestige, ära – blev också deras undergång. De längtade efter fred men befann sig ständigt i krig, de omfattade ideal som rättvisa, jämlikhet och medkänsla, men genomsyrades av orättvisa, ojämlikhet och förtryck.

Kan detta kanske också sägas om dagens irakier? Men mera osökt infinner sig likheterna med dagens USA. Denna stormakt som i ord talar om fred, jämlikhet och demokrati, men i praktiken använder sin makt till att utöva hot, förtryck, våld och okänslighet. Fredsforskaren Johan Galtung spår att även det imperiet är dömt att gå under. Han ger USA 20 år...

Sumerernas huvudstad Ur förstördes 1950 före Kristus. I Klagosången över Urs undergång begrätes de döda: ...*På alla gator och vägar låg kroppar. På alla öppna platser som brukade vara fyllda av dansare, låg högar av lik...*

Var det denna klagosång du tänkte på, Göran Persson, när du i en radiointervju talade om att vi skulle behöva se ohyggliga bilder på våra TV-skärmar utifall att det blev krig i Irak. Som du sa dig bejaka om det bara blev ett snabbt sådant.

Sannerligen att makten förblindar, att medkänslan får sin kos ju längre från offren man befinner sig. Den ende alla tycks se klart är Saddam Hussein. Men utöver den skurken lever 22 miljoner människor i Irak.

Det är dig säkert inte obekant att hundratusentals människor runtom i världen, inklusive och inte minst, i USA, går ut på gatorna i demonstrationer mot det planerade kriget. Till Bagdad anländer

"levande sköldar" från många länder, bland annat fyra kvinnor från USA som förlorat sina kära i terrorattacken den 11 september. De vill visa att straff och hämnd inte ändrar världens gång. De vill visa sitt stöd till det irakiska folket, kort sagt vill de praktisera det som deras ledare säger sig ha som ideal.

Vi i Svenska Kvinnors Vänsterförbund håller med dem och är med dem. Och vi har fortfarande inte gett upp hoppet att den svenska regeringen besinnar sig och att du Göran Persson är med oss.

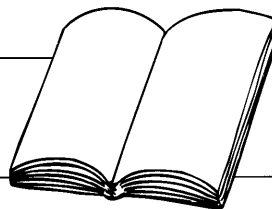
Vi vill åter kunna säga att Sverige är ett föregångsland, ett land som tar sin stolta tradition av snart 200 års fred på allvar och kommer med viktiga och inspirerande ickevåldslösningar.

Stocken, 29 januari 2003

ERNI FRIHOLT

För Svenska Kvinnors Vänsterförbund

e-post: ernifriholt@hotmail.com □

Av Caroline Runesdotter

MAKALÖSA KVINNOR

utgivet på förlaget

Alfabet/Anamma

är en antologi med det gemensamma temat könsöverskridande kvinnor, de flesta således makalösa i mer än en bemärkelse. Här får vi möta forntidens kvinnor i manskläder, som amasoner eller som friare. Ett avsnitt, skrivet av Eva Borgström som också sammanställt antologin, handlar om hur manlighetsmotivet behandlas i drottning Kristinas självbiografi. Samtliga medverkande i antologin är pionjärer inom forskningen om könsöverskridare. Boken ger inblickar i konstruktionen av kön och arbetsuppdelningen mellan män och kvinnor inom olika kulturer. Vi rör oss såväl inom fornnordiska förhållanden som inom de förhållanden mellan könen som etablerats bland nordamerikanska indianer.

I dagens Sverige luckras arbetsfördelningen upp, även om det går långsamt. En av de första böckerna om hur det är att vara pappaledig kom ut på 80-talet. **KOKA MAKARONER**, av Johan Nilsson är nästa generations erfarenhet av att vara föräldraledig pappa. I en rad korta kapitel berättar Johan olika episoder ur sitt pappaliv. Det är rörande att läsa om hur hans pappamedvetande plötsligt väcktes på en buss i London medan hans gravida hustru var på väg i flyg till Sverige. Och överhuvudtaget är det här en bok som jag skulle vilja sätta i händerna på alla killar som tänker skaffa barn. Här har de en chans att

fundera lite över hur omvälvande det är och de får hjälp att hitta ord för allt sånt som vi kvinnor nästan tvångsmässigt talar om när det gäller våra relationer till barnen.

För oss kvinnor, särskilt de som tillhör kategorin ensamamma mammor finns en ny styrkebok. **Inger Jalakas** har följt upp succén med *Jävlar anamma mamma*, med **MERA JÄVLAR ANAMMA MAMMA!** En handbok i överlevnad behövs nog för det är inte lätt att vara ensam mamma. Fortfarande är de ensamamma mammorna fem gånger så många som de ensamamma männen, över 200.000 mammor, jämfört med 40.000 ensamamma pappor. Gemensamt för dem är att de har en dubbelt så hög risk att dö före 60 års ålder jämfört med sammanboende föräldrar. Siffrorna talar också sitt tydliga språk när det gäller nedsatt hälsa och sjukdom och med nedmonteringen av folkhemmet har siffrorna stigit. Samtidigt har den disponibla inkomsten minskat för de ensamamma mammorna, Drygt 60 procent har svårt att klara de löpande utgifterna numera. Tur då att det finns handböcker i överlevnad med fiktiva brottstycken ur ensamamma mammans liv, goda råd och statistik och inte minst en avslutande del med adresser till föreningar som organiserar några av alla dessa makalösa mammor och ibland även pappor.

En annan handbok som vänder sig till kvinnor är **DIAGNOS: DUKTIG, EN HANDBOK FÖR ÖVERAMBITIÖSA TJEJER**, skriven av **Tinni Ernsjöö Rappe och Jennie Sjögren**. Omslaget pryds av en bettskena, ett talande bevis hur alltför stora krav och förväntningar snart omsätter sig i kroppens krämpor. Det är allvar, för några år sedan kom rapporter om plötslig vuxendöd som framförallt drabbade unga kvinnor i karriären. Vad är det då vi ska vara duktiga på? Ja, förutom att självklart klara av barn och yrkesarbete, gärna karriär, allmänbildning, smakfull heminredning, exotisk matlagning, kvinnlig elegans – kort sagt en hel del. Men som författarna påpekar, att vi inte klarar av allt detta är inte vårt eget fel, det är inte individuella problem utan strukturella.

Det är kanske tidstypiskt att sida vid sida finns böcker om hur vi ska låta bli att vara duktiga finns också böcker som lär oss att bli det. Och även om vi inser att det är strukturella problem kanske vi ändå vill göra en del av allt det där som egentligen är oförenligt, vi ska ju vara så bra på att ha flera bollar i luften... **Nu finns det en ny handbok för oss, nämligen FÅ DET GJORT!** Av **David Allen**. Hans råd till oss som håller på att drunkna i krav är att se till att få kontroll över sitt liv. Och genom att ordna och organisera se till att arbeta effektivt och utan stress. Boken är fylld av små pekpinningar som t.ex Fundera

på om sådant du samlat på eller sparat av nostalgiska skäl fortfarande betyder något för dig eller ännu kortare: ur syn ur sinn. Många av råden är verkligen bra och genomtänkta, andra är självklara även om vi kanske behöver se det svart på vitt för att inse det. Jag undrar bara om vi som gärna kastar oss över alla goda råd boken ger, med hopp om att hinna med allt vi inte skulle göra annars, också hemfallit till den där farliga duktigheten, som Diagnos Duktig varnar för.

Förutom att vi kan se om Frida Kahlos liv på film finns nu också en biografi, **FRIDA - EN KONSTNÄRS LIV, skriven av Hayden Herrera**. Den är mycket uttömmande och i arbetet med biografien har författaren haft tillgång till privata dokument som dagböcker och brev, intervjuat närstående och förmodligen läst allt som kommit i tryck om Frida Kahlo. Bara noterna upptar närmare 50 sidor. Resultatet är en bok som inte besparar oss något vad gäller Fridas liv och inte minst hennes privatliv. Det ska inte förnekas att även det kan vara intressant eftersom Frida och hennes make Diego Rivera umgicks med den tidens ledande radikala och intellektuella inte bara i Mexico utan också internationellt. Det jag däremot saknar är tiden och tidsandan som formade dem och deras samtida. En period av mexikansk revolution, rysk revolution, Trotskij i landsflykt som vän till familjen och med Marx och till sist även Stalin som Fridas ideologiska om inte förebilder så i alla fall symboler. Men med den gigantiska notapparaten finns alla chanser att gå vidare och ta reda på mer om Fridas samtid.

Det nya förlaget Leopard har gett ut en av de mest aktuella böckerna just nu: **Scott Ritter, KRIG MOT IRAK**. Scott Ritter var chef för FN:s vapeninspektioner under sju år. Att han dessförinnan tjänstgjort som marinofficer och i den egenskapen planerat marinkårens stridsoperationer under Gulfkriget gör honom inte mindre intressant. Han är en person som med sin bakgrund och sina insikter är den som kommit den irakiska vapenarsenalen och vapenproduktionen närmast på spåren. Vad Bush och vita huset inte vill att du ska få veta är

undertiteln på boken och det är säkert så, för det Scott Ritter säger går tvärtemot vad George W Bush's administration försöker påstå. Irak har avvärjats till 90-95 procent sedan 1998 hävdar Ritter. Och de resterande 5-10 procenten kan inte utgöra ett hot eftersom det inte ens utgör ett vapenprogram. Det är en tunn men innehållsrik bok, som ger många inblickar i hur vapeninspektionerna går till. De inblickar Ritter fick, var säkert avgörande för att han nu är en av de starkaste kritikererna mot krigsplanerna mot Irak.

Även **Ordfront** har gett ut en rykande aktuell bok: **KRIGSPLAN IRAK, av Milan Rai**. I denna bok får vi en bakgrund till konflikten och en genomgång av alla de argument USA åberopat för att starta krig. Milan Rai är brittisk fredsforskare knuten till ARROW, Active Resistance to the Roots of War. Mycket av det som den dagliga nyhetsrapporteringen inte nämner, men som ändå är en nödvändig bakgrund för att förstå händelseutvecklingen ger denna bok svar på. Till exempel vad som hände när den irakiska oppositionen gjorde uppror mot Saddam, påhejade av USA. Eller alla olika turer kring vapeninspektionerna. Eller reaktionerna bland Iraks grannländer eller bland brittiska och amerikanska generaler. Såväl Ritters bok om vapeninspektionerna som denna bok, som systematiskt tar upp det mesta vi behöver veta för att förstå de olika delarna i konflikten, är oundgängliga komplement. Dessvärre blir man ännu mer på kant med många av de experter som kallas in till TV:s olika redaktioner för att kommentera händelseutvecklingen. Men det behöver inte betyda att böckerna har fel, snarare tvärtom.

Bushadministrationen har varit förödande inte bara i utrikespolitiken. För landets fattiga har det blivit än värre. Och när nu skatterna sänks samtidigt som en större del av budgeten går till krigsutgifterna är det inte svårt att räkna ut vilka som får betala notan. Men hur har dem det, de lågavlönade i USA? Det frågade sig också journalisten **Barbara Ehrenreich** och bestämde sig att ta reda på det genom att

själv försöka hanka sig fram som servitris, städerska, butiksbiträde eller de alternativ som finns för utbildad arbetskraft. Hennes upplevelser finns samlade i boken **BARSKRAPAD - KONSTEN ATT HANKA SIG FRAM**. En läsning som på en gång är skakande och avslöjande. Världens rikaste land för ett veritabelt krig mot sina fattiga. En stor del av befolkningen tvingas leva under förhållanden där sjukvård, barnpassning eller en sån sak som bostad är på en helt oacceptabel nivå. För på de låga lönerna klarar man sig inte. Då gäller det att dela rum med några som förhoppningsvis inte är besvärliga, eller sova i bilen och inte bli sjuk. Och som om inte det skulle vara nog utsätts de dessutom i många fall för en godtycklig och kränkande behandling. Barbara Ehrenreich har lättat på förlåten i framgångsmytens USA och jag har svårt att tänka mig något mer avslöjande för de fria marknadskrafterna än denna välskrivna bok.

Lika avslöjande för tillståndet i USA är i alla fall **Michael Moore's bok KORKADE VITA MÄN**. Vi har redan haft möjlighet att följa Michael Moore i svensk TV en tid och visst känner man igen honom i boken. Hans bitande ironi är varvad med avslöjanden om tillståndet i nationen som enligt Moore är en regim styrd av Bush som tillskansat sig makten genom en statskupp. Naturligtvis får det amerikanska presidentvalet en alldeles särskild behandling i boken, liksom presidenten vars minneslistor över statschefer i olika länder eller dagsprogram där videotittande, fotografering och simning hör till de viktigare sysslorna. Trots elakheterna och galghumorn lär detta vara en bok som toppar bestsellerlistorna i USA. Det bådar i varje fall gott för tillståndet i nationen.

Av Caroline Runesdotter □

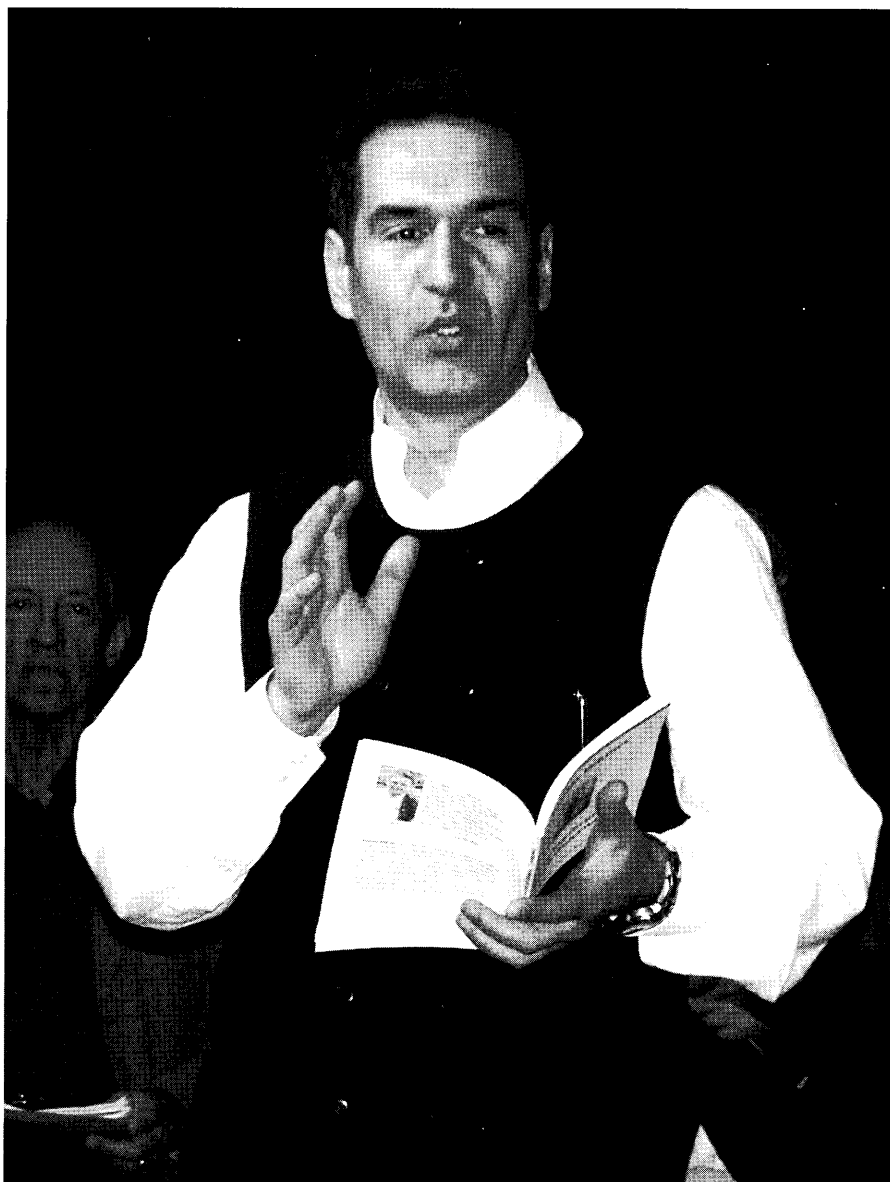

Kurdisk röst i Sverige

Sebüktay Kaan är född i det egeiska landskapet i Turkiet. Redan i gymnasiet var han politisk aktiv. När militärjuntan tog makten 12 September 1980 blev han efterlyst som studentledare och lämnade samma dag sitt hem och sedan 9 Mars 1981 sitt hemland och kom till Sverige våren 1981. Han fick resa till Turkiet först sommaren 1993. Sebüktay Kaan samlade sina dikter på turkiska i *Sürgün anılar* (Minnen i exil) våren 1996 och *Az sevinc biraz hüzn* (Lite glädje en bit sorg) hösten 2000. Kaan debuterade på svenska med en diktsamling, *Vid en vägkant* på hösten 2001 och kom ut med en översatt diktsamling, *De mångfärgade kaprifolerna* av turkiska poeten *Nazim Hikmet*, 2002.

Kaans diktning handlar ofta om längtan till hemlandet och om att finna en identitet i det nya landet, där han nu bott en stor del av sitt vuxna liv. Han är mångsidig och berör ämnen från kärlek till politik.

Kaan arbetar som lärare i Sollentuna kommun och har fått kommunens kulturpris för år 2002.

Minnen i exil - 1

För att inte avbryta
trötta mödrars vaggvisor
passerar ett blått moln tyst
förbi fullmånen

Nu är stjärnorna
likt älskade barnaögon, som
i den nordiska stadens
mörkblå himmel
faller ned i havet
genom öarna

En mild vind
från stadens rosa gryning
plockar en blomknopp
ifrån minnena
och fäster den i sitt hår
skyndar vidare över syrenbuskarna
för att lätta barnarbetarnas möda
som mitt på dagen bär tobaksplantor
åt bondkvinnor
på de uttorkade egeiska åkrarna
En sexårig pojke

som just återvänt från sin exil
På hans läppar
tobakens evigt bittra smak
på hans läppar är det sorg
Det är inte tobaksplantor
han bevattnar
utan sina förhoppningar
Må de växa
och växa

juni 1987 □

MÄN SOM SLÅR FÖLJE MED ALVER

När jag är som mest vilsen och förtvivlad, lyssnar jag på sagor. Det är en tröst, tro mej. Sagor gör det möjligt för den enbente att dansa, den stillsamme att virvla, den lätte att falla, den tunge att flyga. Vi som sitter runt en sagoberättare, vi får hjälp att se i vår blindhet och skratta i vår sorg. Sagor hjälper oss att förstå att vi inte är ensamma, andra kämpar med samma rädsla och samma feghet som vi.

I en vuxen människas liv har sagan och sagoberättandet inte längre någon självklar plats. Inte i vår del av världen. Här finns inte, som i Bagdad, caféer dit vuxna kan gå för att lyssna på sagoberättare. Biblioteken har inga sagostunder för vuxna och sagoböcker finns på en avdelning där möblerna är så små att en fullvuxen kvinna inte kan sätta sig ner för att läsa, än mindre en fullvuxen man.

När vi nått tonåren är det inte längre i sagornas värld som vi förmodas söka tröst och hjälp, utan istället hos fritidsgårdspersonal och idrottsledare, kuratorer och psykologer. De unga som ändå fortsätter att läsa sagoböcker, kallas barnsliga och omogna. En vuxen kvinna eller man bör ägna sig åt modem litteratur och antik filosofi.

För oss med ett drömande sinne och som tvingades tillbringa tolv år i skolan, för oss återstod bara att gå i exil. Vi gled undan och vandrade långt in i de djupa skogarna. Vi hittade till slut de skyddade och undagömda platser där sagoberättarna fortfarande levde, där vi kunde samlas i pelarsalarna och runt eldarna och där vi kunde lyssna till sagor utan att bli anfallna. När vi påbörjade ett långt vuxenliv i förnuftets tjänst, hade vi sen länge lärt oss hur man undviker att bli sedd.

De vuxna i vår del av världen känner inte längre igen en saga, ens när de stöter pannan mot den. När "Sagan om ringen" visas på biograferna i vårt land, anklagas sagoberättaren för att sprida pornografi, rasfördomar och kvinnoförakt. Allt detta är orättvist. En saga kan inte beskyllas för att cementera ett samhälles könsfördomar. En sagas

älvor och andeväsen, hjältar och troll uttalar sig inte om jämställdheten mellan dagens kvinnor och män, inte heller om EU:s stormaktspolitik eller Asiens krigsskådeplatser. Den som söker kunskap och analys av samtiden får leta bland debattböcker, fotoreportage, dokumentärfilmer och tidningsartiklar.

"Sagan om ringen" utspelar sig i drömmens landskap. Tolkien och Jackson försätter oss, liksom alla sagoberättare, i det lätt svävande tillstånd som grumlar medvetandet klockan halv fyra på morgonen.

Vargtimmen.

Alvtimmen.

Ringens värld.

Det är inte på Balkan eller i Afrika söder om Sahara, som striden rasar mellan rädslans orcher och hoppets alver. Det är i våra hjärtan som vi bländas av ljusets Galadriel och förstummas av Gandalfs återkomst. Män och kvinnor, barn och unga, bär alla inom sig både orcher och uruk-hai, både en Aragorn och en Arwen, en Legolas och en Gimli, en Eowyn och en Sam. Dessa ljusets och mörkets krafter finns inom oss och kraftmätningen mellan svärd och sorg, pil och skugga, skövling och blomrabatt, pågår under hela vårt liv.

Ta Legolas. Du kommer aldrig att möta honom i ditt vanliga liv. Ingen man kan ta ett sånt tigersprång upp på en häst. Men inom dej finns han, oavsett om du är ung eller gammal, kvinna eller man. Alven Legolas är, liksom den vackra Arwen, en symbol för intuitionen. Din Legolas och din Arwen hör och ser det som din Aragorn eller din Gimli inte kan höra eller se. Vi behöver alla lyssna till intuitionens röst. Det är när din väg är skymd, som du ska ta din Arwen i famn, det är då du ska fråga din Legolas: "What does your elf-eyes see?" Det är då du ska låta din Gimli stå bredvid Legolas och grymta: "What is going on?" Inte lita till tunga yxor, vassa svärd, långa ben eller oändliga kliv. Sådant leder bara längre och längre ut i ödemarken, ut i modlöshet och förvirring.

Ta de fyra hobbitarna. De väcker

omedelbart vår medkänsla. Inte främst därför att vi kommer att tänka på fattiga barn på flykt i Sudan, utan därför att de flesta av oss någon gång under vår barndom varit lika sårbara och lika skräckslagna som Frodo och hans följeslagare. Frodos skrämde blick får oss att minnas de gånger vi själva varit utan skydd och utan försvar mot de krafter som hotade oss.

Inte alla av oss hittade under vår uppväxt vår Aragorn, den inre krigargestalt som skulle kunnat försvara oss, när vuxenvärlden trampade på våra drömmar. Hur många barn har inte velat bli lindansare eller cirkusclowner, konstnärer eller världsomseglare. Hur många föräldrar och syokonsulenter har inte påstått att sådant trams kan man inte försörja sig på, man måste skaffa sig ett ordentligt yrke. De drömande barnen uppmanades bli kabelarbetare eller sjuksköterskor. Många barn gjorde som dom blev tillsagda. Dom grät i tysthet när de vuxna drog bågen ur händerna på Legolas. Dom såg maktlösa på när föräldrarna slet alvsmycket från Aragorns hals. Dom tvingades köra iväg Arwen och blev tillsagda att aldrig mer låta henne besvära dom.

Slaget i Helm's Deep handlar inte om första, andra eller ens det kommande tredje världskriget. Helm's Deep handlar om bottenlös rädsla och om att ändå beslutsamt klä sig i ringbrynja och fästa svärdet runt midjan. Det vet var och en som blivit gravid och genomgått en förlossning, trots att de inte vågade föda barn, var och en som stått på barrikaderna och krävt de förtrycktas rätt, fastän de vetat att polisen laddat sina vapen med stålkulor, var och en som tagit på sig en arbetssuppgift som de inte vetat om de skulle klara av, var och en som kämpat med en sjukdom som hotat deras överlevnad. Mot rädslans tiotusen orcher kämpar alla de som påbörjar en utbildning som deras äkta hälft säger att de är för korkade för, var och en som ensam ger sig av på en lång resa som deras ängsliga föräldrar påstår ska kosta dem livet.

I sagans värld möter vi olika sätt att

slåss. Aragorn använder de metoder för överlevnad som han fulländat under exilen, det virvlande svärdet, den huggande kniven, det stickande spjutet. Han slåss med förtvivlans ursinne och mod men den stora rädslans orcher sluter sig ändå allt tätare omkring honom. Gimli och Legolas slåss med glimten i ögat, trots att de också vet att de inte har en chans att komma levande ur Helm's Deep. De skämtar med varandra och tävlar glatt om vem som hinner dekapitera flest orcher och urukhai innan de själva stryker med. En människa som förlitar sig på sin intuition och förmår skoja om sin rädsla, blir aldrig så förtvivlad som den som tar sin rädsla på djupaste allvar.

En saga kan tolkas på många sätt. Mitt sätt är säkert inte detsamma som ditt. En sagotolkning är aldrig rätt eller fel, det viktiga är att sagan ger kraft att leva och hjälp att fatta viktiga beslut. Det är när vi äntligen tar emot Arwens gåva, som vår Frodo ger sig av på vandring. Det är denna vandring, detta sökande efter oss själva, efter vårt innersta och sanna jag, som många sagor handlar om.

En som skrivit mycket om sagor och sagotolkning är Clarissa Pinkola Estes. Hennes bok: "Kvinnor som slår följe med vargar" har varit omvälvande för många kvinnor. Läs den! Kanske behöver en bok till skrivas, en bok om "Män som slår följe med alver", en bok om sagor och sagotolkning som vänder sig direkt till män. Många unga män längtar idag tillbaka till lägereldarna, till sagoberättandet och till förståelsen för det drama som under hela vårt liv pågår inom oss. Unga män, liksom många unga kvinnor, försöker hitta tillbaka till sin intuition och lita på den och på sina egna beslut. De har slutat lyssna på auktoriteter, slutat inordna sig i hierarkier.

De gör själva de kloka valen i sina liv. Väljer att slå följe med alverna, inte med orcheman. Väljer att skydda barnen, inte maktens boningar.

Väljer att lita på styrkan i kärleken, inte falla till foga för hatet.

Går i krig mot den egna rädslan, inte mot människor i andra länder som tycker annorlunda, talar annorlunda eller ser annorlunda ut.

Väl mött, alla män som slår följe med alver.

Vi, som försvarar sagorna och barnen, behöver er.

Ann Gislow □

Fortsättning från sid 4 "Trafficking"

nings/fortbildningsmöjligheter. Höjda bidrag till kvinnohus, prostitutionscentra, utbildning av representanter i vårt rättsväsende, departement och partier, varje enskild polisman, socialarbetare och sjukvårdsapparaten måste till. Listan kan göras hur lång som helst. Stora delar av regeringsmedlemmarna måste ruskas om. Det räcker inte med att bara ha en jämställdhetsminister som skadat ljuset. Detta kostar pengar och vi har under nittioalet bittert fått erfara att sådana inte får finnas till att uppfylla nödvändiga behov!

Men skam den som ger sig. **Efter att i tre års tid ha bett att få göra en initiativrapport för att belysa sexindustrin i den Europeiska Unionen har jag äntligen fått klartecken till att göra en sådan i år.** Kvinnokamp handlar inte bara om likalön och kvinnorepresentation. Det handlar om att kvinnor ska ha samma rättigheter som män – och där ingår inte rätten att köpa sig tillgång till andra människors kroppar. Oavsett vilket kön man fötts till.

Marianne Eriksson (v) □
EU-parlamentariker

Fortsättning från sid 5 "Kurdisk kvinnokamp"

Hon har besökt ett flertal kvinnojourer och institutioner för både kvinnor och barn i Soleimanie. Hon har filmat och intervjuat ett antal flickor och kvinnor som berättar om sin livssituation där. Filmen är på kurdiska och tillsvidare fattas de ekonomiska resurserna för att kunna översätta texten till svenska. Den är en dokumentär som gjorts i syftet att berika kunskapen om kvinnor i andra länder.

Maria Sandgren Loa □

Filmen och Amineh som berättare kan beställas genom: Svenska Kvinnors Vänsterförbund telefon 08-640 9205.

Fortsättning från sid 15 "Meningen med maten"

efter den franska revolutionen, då aristokraternas kockar blev arbetslösa och öppnade restauranger för allmänheten. På dessa restauranger kunde välbärgade samhällsmedborgare få tillgång till en mat som tidigare bara aristokratin kunnat njuta av. Denna förskjutning av gastronomi från slott till öppna restauranger benämns ibland som en "demokratisering av lyx".

Människors konsumtion av mat har i det västerländska samhället förskjutits från nödvändighetsätandet till en konsumtion präglad av paradoxer, där mat förknippas både med lust och njutning och med risk och fara. Den kommunikativa sidan av mat har fått en ökad betydelse jämfört med den tolkning av matens innebörd som ekonomer och näringsforskare står för.

Denna förändring av matens innebörd kan delvis tillskrivas reklamen för mat ur olika aspekter som exponeras i samhället. Matens meningsbärande funktioner blir till tydliga fenomen och kommunikativa faktorer i relation till människors identitet och till ideologier kring bl.a. hälsa. Ett tydligt ideal i förhållande till hälsosam mat är att denna ofta definieras i termer av "naturlighet", vilket i sin tur är en symbol för det rena och goda. Ofta kopplas också detta till en nostalgisk föreställning om det ofördärvade och enkla livet på en bondgård under tidigare decennier.

Oavsett ideologier och andra former av ställningstaganden är inte uttalanden om vad som är "bra" respektive "dålig" mat objektiv sanningar - utan uttrycker variationer mellan individer och kulturer. Den generella regel som hittills funnits är att det familjära och välkända har föredragits framför det okända och ofamiljära.

IDENTITET OCH PERSONLIGHET

En del människor prioriterar hälsan, andra njutningen och somliga är enbart intresserade av att bli mätta med minsta möjliga praktiska besvär. I det västerländska samhället har människors förhållande till mat och konsumtionen av mat fått en ny betydelse, som i större utsträckning är relaterad till individen och dennas känslor. Mat innefattar i allt större utsträckning direkta relationer till kropp, självkontroll, hälsa, risk och social identitet. Med andra ord, mat är ett mångfacetterat och komplicerat fenomen som rar och har olika betydelse inom olika samhälliga sammanhang, liksom att varje enskild individs kosthåll är en smältdegel av yttre och inre villkor.

Ylva Mattsson - Sydner □

Internationella kvinnodagen

8 mars 2003

Kulturhuset Stockholm

Lilla Hörsalen, 3 tr.

Arr.: Nätverket för 8 mars - Medverkande organisationer:

Alla Kvinnors Hus, Assyriska Kvinnoförbundet, Centerkvinnorna,
Forum Kvinnor och Handikapp, Gender Development Network,
KD-Kvinnoförbund, Kommitten för Västsaharas kvinnor, KvinnoSios,
PIKa, SHIA, Svenska Kvinnolobbyn, Stockholms FN-förening,
Stockholmsförbundet Hem och Samhälle, Svenska Baha'i,
Svenska Unifem-kommitten, Svenska Kvinnors Vänsterförbund,
Swe Q, YK/PBW Sweden

Program

Tema: Kvinnor och Fred

Kl. 10 00

Inledning

Anna-Lena Henriksson
Ordf. Svenska
UNIFEM-kommitten

Margareta Winberg,
V. Statsminister och
Jämställdhetsminister

Kl. 10 30

Moderator: Marika Griehsel

Eva Zillén
Kvinna till Kvinna

Kl. 11 00

Nina Hjelmgren
Journalist
med erfarenhet från
Afghanistan o Palestina

Kl. 11 30

Utdelning av utmärkelser

Årets Yrkeskvinna
YK/BPW Sweden

Årets Botilda
Svenska Unifem-kommitten

Kl. 12 00
Lunch

Kl. 13 30

Moderator:
Pia Brandelius

Leni Björklund
Försvarsminister

Elisabeth Rehn
UNIFEM Independent Expert

Kl. 16 00 **Avslutning**

Alla Välkomna!

Hyr en vecka i Gesunda

SKVs stuga ligger i hjärtat av Dalarna, nära Siljan, med ett härligt fritidsområde runt om. Vintertid kan man utnyttja skidbackarna och elljusspårerna. På hösten frodas bärmarkerna. För sommarens bad ligger stugan på cykelavstånd.

Här finns många sevärdheter, som exempelvis Sollerön och Mora med Zorngården. Det finns också fäbodrar i närheten. Vissa är omgjorda till mysiga, naturskönt belägna caféer och utsiktsplatser, andra används fortfarande.

Bäddar: 4 fasta, 2 extrabäddar, samt Lillstuga med 2 bäddar.

Kök: Lättskött med kyl och frys.

Dusch och toalett, kallt och varmt vatten.

Ta med sänglinne och handdukar.

Hyrar är för medlemmar 1 250 kr/vecka. Extra attraktiva veckor såsom nyår och påsk kostar 1 500 kr. Icke medlemmar betalar 1 500 resp. 2 500 kr/vecka.

Om du vill hyra stugan, kontakta SKVs expedition 031-14 40 28.

Välkommen!

Zaida

Presentation

Dea-föreningen är en partipolitiskt och religiöst obunden sammanslutning av kvinnor.

Dess syfte är att i enlighet med beslut fattat av FNs kvinnokonferens i Nairobi 1990 verka för synliggörandet av kvinnors glömda historia och förbigångna kultur.

Föreningens mål är att arbeta för skapandet av kvinnomuseer.

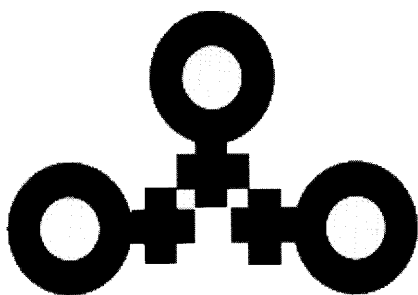
Föreningen bildades 1994 av en grupp kvinnor och har arbetat med lobbying.

Föreningen har skrivit till samtliga riksdagsledamöter besökt kulturministrarna flertal ggr vilket bl. a resulterat i att "Arbetsgruppen för genusperspektiv på museer" tillsatts samt framhållit kvinnors rätt till hälften av kulturmedlen och retroaktiv kompensation.

Deltagit i en oändlig mängd konferenser och seminarier. Bevakat Moderna Museet som i sina samlingar (exkl. - skulptur, film, video och foto) endast har 5 % verk av kvinnliga konstnärer och anmält detta till RRV. Delat ut pamfletter utanför flera museer för att uppmärksamma besökarna på den ojämlika fördelningen mellan mans- resp. kvinnokultur och historia. Analyserat de svar kulturdepartementet fått från museerna på sina regleringsbrev och funnit att många inte förstått eller struntat i dess intentioner. gjort flera "klarspråksinlägg" samt insändare till dagspressen.

Har varit medlemmar i "Nätet för museer" och deltagit i dess museiveckor.

Ebba-Lisa Nordenfelt

Hej, nu finns de klassiska kvinnokamps-sångerna **"ÅÅÅ TJEJER! VI MÅSTE HÖJA VÅRA RÖSTER FÖR ATT HÖRAS!!!"** m.fl från **"JÖSSES FLICKOR"** och LP:n **"SÅNGER OM KVINNOR"** m.fl. av Suzanne Osten/Margareta Garpe på CD! – MNWCD 250 kan beställas i affärerna eller säljs också direkt i biljettkassan på Stockholms Stadsteater. Eller kontakta **Ann-Marie Beckman-Forsberg** på MNW el 08-630 36 44, e-mail: ann-marie.beckan@mnv.com. Sprid gärna detta till alla som är och kan vara intresserade!

ÅÅÅ TJEJER MNWCD 250

Sånger ur:

"Sånger om kvinnor"
"Kärleksföreställningen"
"Jösses flickor"
"Fabriksflickorna"

INNEHÅLL: Vi måste höja våra röster! (Ååå tjejer ...)
• Innerst inne är du i alla fall en riktig kvinna, Louise
• Den ensamma mamman i traversen • Vi är många • Ska bli sjuksyter jag, tralala • Det var en gång en kille som ville . . . • Du kan bli på smällen! • Törnrosa • Eva Maria Andersson • Sommarens sista krusbär • Vagg-sång • Ellen sa Nej! • Kärlekssång till en kvinna på 50 år • Fimpsången • Horans sång • Tidsvers 1924 • Vi står på varsin barrikad • Jag vill inte suddas ut för kärleks skull • När vi kommer ur det här • Den tomma livmodern • När jag går i graven • Vad menar du med solidaritet? • Sömmerskans sång • tusen systrar kan ställa krav • Tidsvers 1974 • Befrielsen är nära! (Vi kan! Vi vill! Vi törs!!)

Möte med Jämställdhetsrådet 18 december 2002

Margareta Winberg hälsade oss välkomna och berättade om Jämställdhetspolitiken under den gångna mandatperioden.

Hon verkade ganska nöjd med vad som blivit gjort.

Det finns förstås mycket kvar innan kvinnan blir lika mycket värd mäniska som en man. Margareta menade att nu skulle det bli riktig press på folket i riksdag och regering. En speciell styrgrupp har tillsatts som skall leda och planera genomförande av jämställdintegrering i regeringskansliet.

Målet är att i alla politiska beslut skall det finnas ett jämställdhetsperspektiv. Rapportering skall ske till vice statsministern som är ansvarig för jämställdhetspolitiken.

Anna Sandquist från Jämställdhetsenheten redovisade arbetet på Länsstyrelserna runt om i landet. Fortfarande är det problem med likalöner och cheftillsättningar. Men hon påpekade att det än värre privata sektorn. Det är mycket arbete kvar att göra. Den höga sjukfrånvaron inom den kommunala och statliga sektorn diskuterades. Mycket arbete som görs i Jämställdhetsenheten redovisas med trycksaker som delas ut till berörda personer.

Zaida Hagman □

Rapport från EU-mötet i Köpenhamn

Den 13–15 december var vi 4 kvinnor från Göteborg i Köpenhamn för att demonstrera och höra på kvinnor från olika länder tala om vad som sker på kvinnofronten. Den första kvällen på Dannerhuset (kvinnohus i Köpenhamn) kom det 3 kvinnor från Estland, Lettland och Litauen. De talade om alla svåra problem de har att brottas med i sina länder. De hoppades också på EU som de nu skall vara medlemmar i. Alla tre dagarna var det stora demonstrationer. Många poliser, men allt gick lugnt till. Tyvärr var det mycket kallt och blåsig, men det var ju årstidens fel. Vi fick god mat och fint husrum hemma hos danska kvinnor.

Zaida Hagman □

VÄRLDSKVINNO- MARSCHEN 2000. WMW

www.ffq.qc.ca/marche2000.

E-mail: marcheurowomen@yahoogroups.com

En stor grupp SKVare deltog i Världskvinnomarschen i Bryssel år 2000. Men sen då?

Jodå, Världskvinnomarschen mot Våld och Fattigdom fortsätter att existera.

Den omfattar idag 5 500 grupper i 163 länder och fortfarande med huvudkontor i Canada. Jag deltog i maj 2002 i den Europeiska gruppens konferens i Rom. Kvinnor från 8 länder deltog. Grekland kom med för första gången och nu med tyngdpunkt på medlemmarna från Italien-Schweiz- Frankrike.

Det ordnas ca 4 möten per år. Mötet hade som syfte dels att förmedla information om aktiviteter i de olika länderna, dels att planera deltagandet i det Europeiska Sociala Forum som ägde rum i Florens i november. Det bildades 6 arbetsgrupper, (som existerar än) och som är öppna. Arbetsgrupperna är: 1. Uppföljning av beslut i EU, 2. Immigration, 3. Globalisering, 4. Våld, 5. Lesbiskt nätverk och 6. Rätten till abort. Kontaktpersoner kan erhållas genom mig.

Ett förslag lades också fram att ordna en stor aktion den 8 mars 2004. (Den är framflyttad till 2005.)

Det finns ett starkt engagemang för att mycket aktivt och i nära samarbete med andra organisationer framföra vårt kvinnoperspektiv.

I Köpenhamn i december 2002, i samband med EUs toppmöte anordnades också seminarier i samarbete med det europeiska Kvinnonätverket och Attac utifrån temat: "Kvinnor lever i en globaliserad värld, hur kan vi trygga och förbättra kvinnors villkor." SKV-avdelningen från Göteborg deltog.

I Porte Alegre i Brasilien i januari 2003 ansvarade WMW för bl a Mänskliga rättigheter, ett av 5 huvudtema.

Årets första europeiska möte blir i Zürich 21-23.2 och det fjärde Internationella mötet blir i Indien 18-22 mars 2003 för att också planera gemensamma aktioner till den 8 mars 2005. Erni Friholt kommer att delta, på egen bekostnad, från SKV

Den viktigaste frågan för oss är, ska vi arbeta för att aktivera engagemanget för Världskvinnomarschen i Sverige?

Majlis Fridén

Siri Aldrin kom ut med sina diktsamling sent i livet, den första på sin 80-årsdag och sedan en till på 85-årsdagen. Det förtar inte den intellektuella skärpan och de kloka analyserna i dikterna. Hennes häften är svåra att få tag i.
Kanske det finns chans att hennes ättlingar i norr kan hjälpa till.
Dikterna är insända av Piteå – Munksunds SKV avdelning

Dubbelmoral

Du måne som vandrar
 din tysta ban
 undrar nog
 vad sysslar ni med
 små människobarn

Äskar
 hatar likt
 flämtande bloss
 säljer vapen
 till länder
 som slåss

Krigsindustrin
 en lukrativ affär
 säljer till länder
 fjärran och när

Export av kulor
 kanoner
 gevär
 på mottagarlandets
 budget tär
 pengar till skolor
 kläder och mat
 offras på
 krigsgudens altare
 varje dag

En humanitär bild
 vi svenskar måste ha
 när Bofors kanoner
 har gjort
 det dom ska
 då anslås millioner

att plåstra såren
 från bränder
 som Bofors
 kanoner tänder

Hur kan man handla
 Så dubbelbottnat ibland
 ovärdigt
 vårt svenska land

Internationella Kvinnodagen

Clara Zetkin är den
 kvinnans namn
 som från Internationella
 Kvinnodagen man ej skilja kan
 Kvinnors historia
 må ej förtigas
 hur skulle nutid förstås
 om ej historiskt vi invigas

På tiotalet rösträtten
 vårt främsta mål
 jämväl fred i alla länder
 paroll som kvinnans hjärtan
 alltjämt tänder

Mörkret från en svunnen tid
 finns kvar
 när kvinnan
 var mannens egendom
 likt osjälviska djur
 att pryglas, dödas, skymfas
 av en karl

En vara är vi än idag
 porrindustrin berikar sig
 värdesätter varje tjej
 man lyckas köpa upp
 att visa lår och tutt
 Respekten saknas för vårt kön
 förakt blir kvinnans lön
 där hon står
 i arbetslöshetskön

Solidaritet är lösenord
 när kvinnokamp
 för jämställdhet
 bedrivs från syd till nord
 utan den vi aldrig haft
 en rörelse med sådan kraft

I dagens nätverk
 vi kan se
 uppföljning av vår
 Internationella Kvinnodagsidé

I alla yrken saknas jämlikhet
 mellan kvinnor och män
 lönemässigt och i karriären
 nog finns skäl
 till solidariskt samarbete än
 till detta hälsas även män

Världen över råder
 samma fenomen
 kom med och kämpa
 ”en för alla – alla för en”
 då först vi löser
 nutidskvinnans
 jämställdhetsproblem

Ge Vi Mänskor till en vänninna! Som tack får du boken *Arbete, bröd, fred* av oss.

Jag vill ge en prenumeration på Vi Mänskor till:

Namn: _____

Adress: _____

och sätter därför in 150 kr på Vi Mänskors pg 90 24-1 (skriv ”Gåvoprenumeration” på talongen).

Boken skickas till mig:

Namn: _____

Adress: _____

Medlemskalendarium för SKV Göteborg

våren 2003

Tisdag	11 februari	13.00	Studieoppmöte / EU-frågor i Vi människor	SKV-lokalen
Tisdag	11 februari	19.00	Studiemöte / EU-frågor i Vi människor	SKV-lokalen
Någon dag	22 feb–20 mars		Möte/diskussion kring utställningen Makt, Kärlek och systerskap	Stadsmuseet
Lördag	8 mars	13.30	Samling med möte kl 13.30 därefter avmarsch för demonstration ca 14.15	GA Torg – Masthuggstorget
Onsdag	12 mars	19.00	Utvärdering av 8 mars och Studiemöte/ Text ur APM, text 1	SKV-lokalen
Onsdag	9 april	19.00	Studiemöte / Text ur APM, text 2	SKV-lokalen
Torsdag	24 april	17.00	Planeringsmöte inför 1:a maj	SKV-lokalen
Torsdag	1 maj	1.00	Infobord med försäljning	Järntorget
Onsdag	14 maj	18.00	Planerings- och idémöte inför hösten. (Kanske sjunger vi lite också).	Hos Majvi i Tuve

KÄRA SKV-are

Här kommer vårens kalendarium fyllt med intressanta och viktiga aktiviteter. Skriv in i din almanacka eller klipp ut och sätt på kylskåpsdörren. Nu!

Frågor och svar om innehållet i kalendariet:

Vad är studiemöte?

Ett medlemsmöte där vi har förberett oss genom att läsa en text som vi sedan diskuterar på mötet. Det första mötet är tänkt att ägnas åt EU-frågor. Vi bläddrar och läser ur gamla nummer av Vi Mänskor för att hitta artiklar om EU (ev. EEC). Därefter ställer vi oss frågan om vad som hänt med dessa frågor under åren och hur de förhåller sig till kommande EMU-omröstning.

Texterna vi valt för de två senare studiemötena är hämtade ur Boëthius och Lindhgrens bok APM (antipatriakalt manifest). Text 1 sid 231–233 *En terror mot alla kvinnor* och text 2 sid 242–247 *Terrorns språk*. Texterna tål att läsas flera gånger och väcker många tankar och borde vara bra underlag för intressanta diskussioner som inspirerar till kommande aktioner.

Vad är soppmöte? Vi har ett flertal medlemmar som har möjlighet att träffas på dagtid istället för medlemsmöte på kvällen. Vi gör ett försök att kalla till ett sådant medlemsmöte som startar

med en enkel sopplunch. Om det faller väl ut kan detta upprepas för fortsatta medlemsmöten.

Vad är Kärlek makt och systerskap?

Det är en utställning som tidigare visats på Arbetets museum i Norrköping och som nu ska visas på Stadsmuseet i Göteborg den 2 februari – 18 maj. I samband med denna utställning kommer ett särskilt rum att skapas som ska handla om kvinnokampen i Göteborg, under främst 70-talet. Detta rum visas 22 februari – 20 mars. SKV har fått en inbjudan om att bidra med material till Göteborgsrummet. Det kommer också att ordnas någon form av möte, föreläsning, bildvisning eller liknande i samband med utställningen. Vi har naturligtvis tackat ja till att delta, men några exakta datum för de olika aktiviteterna är inte fastställda ännu. Håll utkik i dagspressen eller kontakta SKV exp lite länge fram för information.

Vad händer den 8 mars i år? Det blir demonstration från Gustav Adolfs torg som inleds med samling och ett möte med talare kl 13.30. Därefter blir det avmarsch till Masthuggstorget ca kl 14.15. Demonstrationen avslutas med några korta appeller.

Vad händer den 1:a maj? SKV har de två senaste åren haft ett infobord på

Järntorget i samband med demonstrationerna. Det har varit mycket lyckat. Många intresserade och många försålda Vi Mänskor och mycket pengar till vår insamling till Fistulasjukhuset. Ju fler SKV-are som finns på plats desto bättre.

Vilka är planerna för hösten? Vårens sista möte hålls hemma hos Majvi (Holmvägen 14 i Tuve). Kanske vackert väder och vitsippor men främst planering inför hösten som vi tror kommer att präglas av EMU-omröstningen. Vi har redan börjat förbereda oss genom att boka hörsalen på Stadsbiblioteket i augusti för en paneldiskussion.

Till sist påminner vi om att SKV-expeditionen är öppen så gott som alla dagar. Där finns oftast Zaida. Titta in någon dag och prata lite och få reda på vad som är på gång. Det piggar upp i dessa dystra tider att träffa likasinnade och känna att kampen ständigt fortsätter.

Väl mött!

Önskar SKV Göteborgs styrelse:

Evy Hagman Shirin Roodsari
Majvi Liljegren Lisbeth Ernbrink
Agneta Wirén Zaida Hagman
Kirsten Persson

MAKTEN ÖVER MATEN

SKV Karlstad har under hösten genomfört en lyckad seminarierie på temat Makten över maten.

Pernilla Rinsell från Miljöförbundet Jordens Vänner berättade om "Globaliseringen av livsmedelsindustrin". Det är idag svårt att hitta mat som ägs av svenska företag. Ett fåtal transnationella företag kontrollerar maten vi äter – Marabou, Wasabröd och Ekströms nyponsoppa är talande exempel.

Hans-Olof Höglund från Karlstads universitet gav en skrämmande redovisning av alla livsfarliga ämnen som finns i vår omgivning, och som vi får i oss både genom maten och genom luften.

Men såväl Pernilla som Hans-Olof underströk att var och en av oss kan dra

vårt strå till stacken genom att handla ekologiskt, helst från lokala producenter, och delta i bojkottaktioner mot de värsta avarterna.

Det tredje och sista seminariet ägde rum en lördag, då vi bjöd på KRAV-lunch och lyssnade till Ylva Mattsson-Sydney från Institut från hushållsskunkskap vid Uppsala universitet. Hennes tema var "Maten är bara halva födan", och hon berättade på ett fascinerande sätt om måltidens betydelse. Därefter pratade Marica Möller från Torfolk gård om deras produktion av KRAV-mat.

Parallellt med seminarierna visade vi en utställning som vi själva hade gjort och som rönt stor uppmärksamhet.

Aase Bang □

Till Göteborg har nu vandringsutställningen "Kärlek, makt och systerskap" från Norrköping anlänt. Den visas på Stadsmuseet till den 20 maj. Vi i Göteborg har fått en egen avdelning som heter Systerskap i Göteborg. Den varar till 20 mars. SKV har en fin del i utställningen. SKVs insamlingar.

Till Honduras har det inkommit pengar från Bengt och Rolf Göteborg.

Till Fistulasjukhuset har det inkommit från Solveig Kempe, Ruth Ettlinger Solveig Hansson, Karma Lindén, Gunilla Palmstjerna-Weise, Greta Andersson, Margaretha Thun, Susann Leijonmark, Elsa Håkansson, Elsa Karlsson, Gerd Thambert, Aina Siira, Leonore Wide, AnnaLena Danhard och flera anonyma givare, alla från Stockholmsavdelningen.

Jag har även skickat 2500:- till Fistulasjukhuset.

Zaida □

Returadress:
SKV, Linnégatan 21 B,
413 04 Göteborg

BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING
Vid definitiv
eftersändning återsänds
försändelsen med nya
adressen på baksidan
(ej adressidan)

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Tegelviksgatan 40
116 41 Stockholm
(Tisdag och torsdag 13–15)
tel 08-640 92 05

Linnégatan 21 B
413 04 Göteborg
(Måndag–fredag 13–15)
tel 031-14 40 28

Postgiro: 50 50 95-0
Insamlingskonto: 5 13 23-4
E.post: info@svenskakvinnor.nu
eller: zaida.hagman@spray.se
Hemsida: www.svenskakvinnor.nu

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck.

Förbundets målsättning är:

- att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män och för ett rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete,
- att verka för ett samhälle där alla barn är trygga och har lika värde, oavsett föräldrarnas ekonomiska situation, etniska tillhörighet eller nationalitet,
- att verka för fred, allt framtidsarbets grundval,
- att verka för skydd av vår egen och framtida generationers livsmiljö,
- att verka för solidaritet mellan folken, särskilt solidaritet med kvinnor, som i regel är hårdast drabbade av förtryck och exploatering,
- att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

SKV har i korthet följande historia:

År 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under paollen "Mot krigspyskos, för demokrati och kvinnans likställighet". År 1931 utvidgades förbundet så att samarbete blev möjligt med alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

År 1946 anslöt sig Svenska Kvinnors Vänsterförbund till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund, KDV (women's International Democratic Federation). KDV har konsultativ status hos FN:s ekonomiska och sociala råd hos Unesco. Denna status innebär rätt att yttra sig vid rådets sammanträden och att framlägga egna förslag.

Välkommen som medlem i SKV!

☐ Ja, jag vill gärna bli medlem i SKV. 150 kr/år.

Ja, jag vill gärna prenumerera på Vi Män

- ☐ Prenumeration 4 nr 150 kr/år
- ☐ Gåvoprenumeration 100 kr/år
- ☐ Stödprenumerat 200 kr/år

Namn:

Adress:

Postadress:

Telefon:

E-postadress:

Plats
för porto

SKV

Linnégatan 21 B
413 04 Göteborg